

A Comparative Approach to the Birth of Jesus in the New Testament and in the Quran

Hasan Hüseyin İSLAM*

Abstract

One of the most important beliefs of all celestial religions is the belief in prophets. All scriptures speak of earlier prophets and their experiences. According to the Qur'an, one of these prophets is Jesus (pbuh). Jesus (pbuh), whose name is not mentioned in the Torah, is not accepted as a prophet by the Jews. The Bible says that Jesus (pbuh) is the Son of God and according to the Qur'an a prophet of Allah (swt). Although the roots of the three religions are one, there are three different definitions depending on your understanding of the three religions. These are: a) Jesus is not a prophet. b) Jesus is God, the Son of God. c) Jesus is the servant and prophet of Allah (swt). The main reason for these different definitions is the information in the holy scriptures of the three celestial religions (Judaism, Christianity and Islam). Accordingly, the information given in the New Testament about the birth of Jesus is the basis for the belief that God is the Son of God. Jesus (pbuh), which is the subject of this research, is no ordinary human being. In fact, in the eyes of millions of Christians, Jesus (pbuh) is not an ordinary man, but a "superhuman" perfection, a divine being, even the "Son of God". No doubt, this theme highlights a fundamental distinction between the two religions (Christianity and Islam). In order to clarify this situation, we have tried in this study to show to what extent the information in the Bible about the birth of Jesus Christ is compatible with the information in the Qur'an.

Keywords: Commentary, New Testament, Koran, Jesus, Birth.

Yeni Ahit'te ve Kur'an'da İsa'nın Doğumuna Mukayeseli Bir Yaklaşım

Hasan Hüseyin İSLAM

* Religious Comissary Doctor, Directorate of Religious Affairs DİTİB Dusseldorf Consulate General of Germany, Dusseldorf Attaché, Oberhausen, Germany.

Din Görevlisi Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı Almanya DİTİB Dusseldorf Başkonsoloslugu, Dusseldorf Ataşeliği, Oberhausen, Almanya.

hislam@live.nl

ORCID 0000-0001-9913-7055

Type / Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Geliş Tarihi: 14 December / Aralık 2020

Accepted / Kabul Tarihi: 03 January / Ocak 2021

Published / Yayın Tarihi: 15 January / Ocak 2021

Volume / Cilt: 8; **Issue / Sayı:** 15; **Pages / Sayfa:** 230-254.

Suggested ISNAD Citation: Hasan Hüseyin İslam, "Yeni Ahit'te ve Kur'an'da İsa'nın Doğumuna Mukayeseli bir Yaklaşım", *Kafkas Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 8/15 (Ocak-January 2021), 230-254.

www.dergipark.org.tr

Öz

Bütün semâvî dinlerde bulunan iman esaslarının en önemlilerinden birisi, peygamberlere imandır. Kutsal kitapların hepsinde de geçmiş peygamberlerden ve yaşadıkları tecrübelerden bahsedilmektedir. Kur’an’a göre bu peygamberlerden birisi de İsa’dır. Tevrat’ta ismi geçmeyen İsa (as), Yahudiler tarafından peygamber olarak kabul edilmemektedir. İncillerde ise İsa’nın (as), Tanrı’nın oğlu olduğu bildirilmekte, Kur’an’a göre ise Allah’ın (cc) bir peygamberi olduğu belirtilmektedir. Üç dinin aslı bir olduğu halde karşımıza üç dinin anlayışına göre üç farklı tanım çıkmaktadır. Bunlar: a) İsa, peygamber değildir. b) İsa, Tanrı’nın Oğlu Tanrı’dır. c) İsa, Allah’ın (cc) kulu ve peygamberidir. Bu farklı tanımların en önemli sebebi ise üç semâvî dinin (Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam) kutsal kitaplarında verilen bilgilerdir. Buna göre Yeni Ahit’te İsa’nın doğumu ile ilgili verilen bilgiler, onun Tanrı’nın oğlu olduğu inancının temelini oluşturmaktadır. Çünkü bu araştırmaya konu olan İsa (as), sıradan bir şahsiyet değildir. Nitekim çalışmanın özü olan Hz. İsa milyonlarca Hıristiyan’ın gözünde sıradan bir insan/beşer değil, “beşer-üstü” bir mükemmellik, tanrısal bir varlık hatta “Tanrı’nın Oğlu’dur”. Hiç kuşkusuz bu konu, iki din (Hıristiyanlık ve İslam) arasındaki temel bir ayrımın altını çizmektedir. Biz bu çalışmamızda bu durumun açıklığa kavuşması için Yeni Ahit’te İsa’nın doğumu ile ilgili verilen bilgilerin Kur’an’da verilen bilgilerle ne kadar uyusup uyuşmadığını mukayeseli bir şekilde ele alarak ortaya koymaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Yeni Ahit, Kur’an, İsa.

GİRİŞ

Yeni Ahit’te Hz. İsa’nın doğumu, çocukluğu ve gençliği hakkındaki bilgiler sınırlıdır. İsa’nın kitaplarına danışamıyoruz çünkü o kitap yazmamıştır; çağdaşlarının onun hayatı ve yaptıkları hakkında düştükleri kayıtlara da bakamıyoruz; çünkü böyle kayıtlar yok. Elimizde sadece yorumlar ve yorumların yorumları bulunmaktadır. İsa’nın hayatı hakkında Yeni Ahit’e baktığımızda ise Matta ve Luka İnciller’inin İsa’nın doğum öncesinden itibaren onun hayatını anlattığını, Markos ve Yuhanna’nın ise doğum öncesi ve doğum olayına temas etmeden doğrudan tebliğ hayatı ile anlatıma başladığını görmekteyiz. Matta ve Luka İnciller’i İsa’nın soy kütüğüne ve doğum mucizesine detaylı bir şekilde yer verirken, Markos ve Yuhanna ise ne İsa’nın şeceresinden ne doğumundan ne de çocukluğundan bahseder.¹ İsa’nın çocukluğu ve gençliği hakkındaki verilen çok kısa bilgilerde Fısıh (Paskalya) bayramı sebebiyle annesi Meryem ve babası Yusuf ile birlikte on iki yaşında iken Kudüs’e götürüldüğü, bayram sonrası evlerine dönerken İsa’yı kaybettiklerini anlayan anne ve babasının onu üç gün sonra tapınakta bulduklarını, tapınakta onu dinleyen herkesin onun zekâsına ve verdiği yanıtlarına hayran kaldıklarının anlatılması² şeklindedir. Yine tüm bunların dışında İsa’nın hayatının her anını nasıl yaşadığını, 12 ila 30 yaş aralığına kadar geçen on sekiz yıllık gençlik döneminde (ki bu 18 yıllık hayatı tamamıyla bilinmez-

¹ Şaban Kuzgun, *Dört İncil’in Yazılması Derlenmesi Muhtevası Farklılıkları ve Çelişkileri*. (İstanbul: Berakat Yayınevi, 1991), 174.

² Luka 2/41-48.

lik içermektedir)³ diğer insanlarla olan günlük işlerini gerçekte nasıl yürüttüğünü bildiren rivayetler çok az olduğundan tam olarak bilinmemektedir. Çünkü Hıristiyanlık teolojisine göre İsa’nın dünyevî hayatından çok ölümü, dirilmesi ve semaya urucu⁴ daha büyük önem taşımakta ve bu yüzden İsa’nın hayatına dair en geniş bilgilerin verildiği Matta ve Luka İncilleri’nde onun dünyevî hayatına önem verilmediği görülmektedir. Nitekim bu İnciller’de İsa’nın vücut yapısı; boyu, kilosuna ve yüz şekli gibi onu tanıtan şemâili hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Kur’an’da *ulu’l-Azm*⁵ olarak zikredilen İsa’dan 93 ayette bahsedilmektedir. Bu ayetleri; 1. İsa’nın doğumu ve bebekken konuşması, 2. İsa’nın mucizeleri, 3. Hz. İsa ile Allah ya da Hz. İsa ile İsrâiloğulları arasındaki diyaloglar, 4. Hz. İsa’nın bir insan, bir kul ve peygamber olduğunu açıklayan onun hakkındaki “bağnaz” düşüncelerin terk edilmesini şart koşan ilahi tebliğler⁶ şeklinde nitelendirebiliriz. Ancak Kur’an’ı Kerim’de de tıpkı İnciller’de olduğu gibi İsa’nın şemâili, çocukluğu ve gençliği hakkında detaylı bir bilgi bulunmamaktadır. Öte yandan her iki kitapta da İsa’nın doğumu, doğum öncesi ve doğum sonrası yaşanan hadiseler zikredilmektedir ki bu çalışmamızda Yeni Ahit’te İsa’nın doğum olayı ile ilgili verilen bilgilerin ne kadarının Kur’an ile uyumlu olduğu sorusunun yanıtının bulunması amaçlanmıştır.

Bu çalışmadaki başvurduğumuz kaynakların başında Yeni Ahit ve Kur’an gelmektedir. Bunun yanı sıra Yeni Ahit ile ilgili kitaplardan ve yüksek lisans çalışmalarından, Hıristiyan olan bir kısım yazarların kitaplarından, Arap dili lügatlarından, tefsir kitaplarından, dinler tarihi eserlerinden, DİA maddelerinden, konumuz ile ilgili makalelerden yararlanıldı. Çalışmamızda verdiğimiz İncil pasajları için Yeni Yaşam Yayınları’nın İncil’in Çağdaş Türkçe Çevirisi’nin 1991 ve 2014 tarihli baskılarından faydalanılmıştır. Kur’an ayetlerinin meallerinde ise Diyanet Vakfı’nın yayımladığı meâlden yararlanılmıştır.

1. İsa’nın Kelime Anlamı

³ “İsa’nın 12 yaşından 30 yaşına kadar geçen hayatının 18 yıllık zaman zarfında ne ile meşgul olduğunu araştıran ve karanlıkta kalan bu dönemi aydınlatmaya çalışan bilim adamları, 1947 yılında Filistin’in Lut gölü çevresindeki Tillo mağarasında “Lut Gölü Yazmaları” olarak bilinen bir kısım yazma belgeler bulmuşlardır. Bu belgeleri inceleyen bilim adamları İsa’nın 18 yıllık gençlik döneminin bu mağaradaki kütüphanede geçtiğini tespit etmişlerdir. Bu vesikaları değerlendiren bilim adamları İsa’nın sözleri ve öğretileri ile Atinalıların “Muallimu’l-Berr” lakaplı felsefi önderlerinin fikirleri arasında bir benzerlik bulmuşlardır.” Bkz. Kuzgun, *Dört İncil’in Yazılması Derlenmesi Muhtevası Farklılıkları ve Çelişkileri*, 175-176.

⁴ Ömer Faruk Harman, “İsa”, *DİA*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22: 466.

⁵ el-Ahkâf 46/35.

⁶ Tarıf Khalıd, *Müslüman Hazreti İsa*, Çev. Sevdâ Ayar, (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2003), 40.

İsa, kurtarıcı anlamına gelmektedir. “Jesus” ise İsa’ya verilen bir sıfattır. Jesus Batı dillerinde İsa’nın karşılığı olarak kullanılmakta olup “Yahve kurtuluşur”, “Yahve kurtarır” anlamındaki Yehoşua’nın kısaltılmış şekli olan Yeşua’dır. Bu kelime lesous şeklinde Grekçe’ye, oradan da lesus şeklinde Latince’ye geçmiştir. İnciller’de ve Pavlus’un mektuplarında “lesous” olarak geçen⁷ bu sıfatın İsa’ya havarileri tarafından verildiği muhtemeldir.⁸ Arapça üzerinde çalışan dilbilimciler ise genel olarak İsa kelimesinin İbranice veya Süryanice’den geldiğini kabul etmektedirler. Bunun yanı sıra İsa kelimesinin Arapça menşei olduğunu kabul edenlere göre de kelimenin iştikakı olan “e’yesu” اَعْيسُ şeklinde kullanıldığında “beyazına siyahın karıştığı dişi deve” ve “donuk beyaz renkte olmak” anlamına geldiğini İsa’nın renginin beyazlığından ötürü kendisine İsa denildiğini belirtmektedirler.⁹

İnciller’e göre İsa’ya bu isim Cebrâil vasıtasıyla konulmuştur. Nitekim ilgili pasajda Cebrâil Meryem’e gelerek gebe kalıp bir oğlan çocuğu doğuracağını ve ismini İsa koymasını¹⁰ gerektiğini bildirmiştir. Aynı zamanda bir meleğin Yusuf’a rüyada gözükerek hamile olan Meryem’i kendisine eş olarak almasını Meryem’in bir oğul doğuracağını ve ismini İsa koymasını¹¹ gerektiği anlatılmaktadır. Luka’da da İsa’nın doğumunu takip eden 8. günde sünnet edildiği ve isminin İsa konulduğu¹² belirtilmektedir. Kur’ân’da ise İsa’nın isminin Cebrâil (as) tarafından müjdelendiği konusu açık bir şekilde bildirilmemekte; bu müjdenin Hz. Meryem’e melekler tarafından verildiği anlatılmaktadır. Nitekim Âl-i İmrân Suresi’nde geçen ayette meleklerin Hz. Meryem’e gelerek اِذْ قَالَتِ الْمَلِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ “Ey Meryem! Allah sana kendisinden bir kelimeyi müjdeliyor ki, adı Meryem oğlu İsa Mesih’dir.”¹³ dedikleri bildirilmektedir. Ancak Meryem Suresi’ndeki konuyla ilgili diğer bir ayette ise فَارْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا “Derken, ona ruhumuzu gönderdik; ruh ona tam bir insan şeklinde göründü.”¹⁴ قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا “Melek, “Ben ancak sana tertemiz bir erkek çocuk bağışlamak için rabbim tarafından gönderilmiş bir elçiyim” dedi.¹⁵ ayetlerinde bu müjdeyi rûhun¹⁶ yani Cebrâil’in verdi-

⁷ Harman, “İsa”, 22: 465.

⁸ İhsan Süreyya Sırma, *İslamiyet ve Hıristiyanlık*, 2. Baskı, (İstanbul: Beyan Yayınları, 1984), 34-35.

⁹ Ayrıca kelime “ays” عَيْسُ şeklinde müzekker (eril) olarak kullanıldığında ise “damızlık erkek devenin dölü” anlamına gelmektedir. Bkz. Ebû'l-Fadl Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, “Ays”, *Lisanü'l-Arab*, (Kahire: Dâru'l-Meârif, h.1119), 3190; Ebu'l-Kasım Hüseyin İbn Muhammed el-Ma'rûf bî'r-Râğıb İsfehânî, “Ays”, *el-Müfredât fi garibi'l-Kur'an*, Thk. Muhammed Seyyid Geylânî, (Kahire: Dâru'l-Meymeniyye, h. 1324), 353; Mecdü'd-Dîn Muhammed b. Ya'kûb el-Fîrûzâbâdî, “Ays”, *el-Kâmûsu'l-Muhîd*, (Mısır: Umeyriyye matbaasının h.1302 tarihli 3. Baskı nüshası, 1400/1980), 2: 234.

¹⁰ Luka 1/31.

¹¹ Matta 1/21.

¹² Luka 2/21.

¹³ el-Âl-i İmrân 3/45.

¹⁴ el-Meryem 19/17.

¹⁵ el-Meryem 19/19.

¹⁶ “Kur’ân’da geçen ayetlerdeki “rûh”, “Rûhanâ”, “Rûhullah”, “Rûhulkudüs” ve “Rûhulemin” kavramlarının anlamları hakkında İslam âlimleri arasında bazı farklılıklar olmakla birlikte genel görüş olarak bu kavramlarla murad edilen mananın Cebrâil (as), olduğudur.” Geniş bilgi için bkz. Hasan Hüseyin İslam, “Yeni

ği anlaşılmaktadır. İnciller’de meleklerin Meryem’e bizzat gözükerek; Yusuf’a ise rüyada bildirmek suretiyle (İsa’ya) İsa isminin konulması gerektiği bildirilmektedir.

Kur’an’da ise, Yusuf’la ilgili herhangi bir bilgi geçmediği gibi kendisine rüyasında bir meleğin gözükerek doğacak olan çocuğun isminin İsa olacağını bildirilmesi şeklinde bir bilgi de bulunmamaktadır. Sadece meleklerin Meryem’e gelerek onu İsa isminde bir evlatla müjdelediği belirtilmektedir. Yeni Ahit’te İsa’nın isminin melekler tarafından bildirildiği hakkında verilen bilginin –Yusuf’a rüyada gözükken meleğin, doğacak çocuğun ismini İsa koymasına gerektiği hariç- Kur’an’da verilen bilgiyle bire bir örtüştüğü görülmektedir.

2. İsa’nın Diğer Vasıfları

Yeni Ahit’te İsa’nın Mesih,¹⁷ rab,¹⁸ kurtarıcı,¹⁹ Tanrı’nın oğlu,²⁰ Tanrı’nın kulu,²¹ Tanrı’nın Sözü,²² peygamber,²³ Nasıralı İsa,²⁴ Tanrı kuzusu,²⁵ kral,²⁶ Yusuf oğlu,²⁷ ve Davud oğlu²⁸ gibi bir kısım sıfatları daha zikredilmektedir. Ancak İsa’nın Yeni Ahit’te en çok zikredilen vasıflarının başında “İnsanoğlu” sıfatı gelmekte ve bu sıfat yani İsa’ya atfedilen “İnsanoğlu” vasfı Sinoptik İnciller’de 69,²⁹ Yuhanna İncili’nde ise 13 defa³⁰ geçmektedir.

Ahit’te ve Kur’an’da Kutsal Rûh Kavramı”, *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7/13 (Ocak 2020): 27.

¹⁷ Matta 16/15-16; Luka 2/12; Yuhanna 3/28-36; Korintlilere Birinci Mektup 5/19; 15/3-4; Yuhanna’nın Birinci Mektubu 4/1-3; 5/20; Mesih ifadesi Ahdi Atik’te de geçmektedir. Ancak Ahdi Atik’te zikredilen Mesih İsrailoğulları’nın peygamberlerine ve krallarına verilen umumi bir isim olup İsa’yla bir alakası bulunmamaktadır. Nitekim Mezmurlarda “Meshettiklerime dokunmayın, peygamberlerime kötülük etmeyin! dedi.” denilerek buna işaret edilmektedir. Bkz. Mezmurlar 105/15; Ayrıca “Önümde milletlere baş eğdirmek, kralların belini gevşetmek ve kapılar kapanmasın diye önünde kapı kanatlarını açmak için elini tuttuğu Koreşe, mesihine rab şöyle diyor.” Bkz. İşaya 45/1.

¹⁸ Luka 2/12; Filipililere Mektup 2/9-11.

¹⁹ Matta 1/21; Luka 1/69-71; 2/12; Elçilerin İşleri 13/22; Sırma, kurtarıcı anlamına gelen *Jesus* sıfatının ona muhtemelen havarileri tarafından verildiğini belirtmektedir. Bkz. Sırma, *İslamiyet ve Hıristiyanlık*, 36.

²⁰ Matta 3/13-16; 3/17; 11/27; 14/33; 17/1-4; 24/36; 26/62-63; 26/64; Markos 1/11; 14/60-62; Luka 1/26-31; 1/32; 1/33; 1/34; 1/35; 22/66-70; Yuhanna 1/29-30; 1/33-34; 3/1-17; 3/22; 3/36; 4/15; 5/10; 5/11; 5/19; 5/20; 5/21; 5/22; 5/23; 5/26; 8/36; Elçilerin İşleri 13/33; Yuhanna’nın Birinci Mektubu 4/7-15; 5/5-10; İbranilere Mektup 1/2; Hıristiyanlar, İsa’nın Allah’la aynı özden “Tanrı Oğlu Tanrı” olduğuna inanmaktadırlar. Bu durum İznik kredosunda açıkça belirtilmektedir. Bkz. Baki Adam, *Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Kur’an’ın Tartışmalı Konuları*, 1. Baskı, (İstanbul: Pınar Yayınları, 2011), 84.

²¹ Matta 6/24; Luka 1/38; 16/13; Yuhanna 3/1-2; Elçilerin İşleri 3/13; 20/19;

²² Yuhanna 1/1; Kelime, “Allah’a adanmış, Allah’ın elçisi, mukaddesi” anlamlarına da gelmektedir.

²³ Bkz. Matta 12/17-18; 13/57; 21/10-11; 21/45-46; Markos 6/4; Luka 1/76-77; 4/24; 7/16-26; Vahiy 22/9.

²⁴ Markos 1/24.

²⁵ Yuhanna 1/29; 1/36.

²⁶ Matta 27/12; 27/29; 27/37; 27/41-42; Markos 15/2; 15/9; 15/12; 15/18; 15/26; 15/32; Luka 23/1-3; 23/36-38; Yuhanna 18/33; 18/36-39.

²⁷ Luka 3/23; 4/22; Yuhanna 1/45; 6/42.

²⁸ Matta 1/1.

²⁹ Örnek olarak bkz. Matta 11/19; 12/32; 13/30-40; 16/21-27; 17/12-23; 24/30-33; 26/64; Markos 13/26; 13/27; 14/69; Luka 9/43-44; 22/7-21; 22/22; Yuhanna 3/13.

³⁰ Adam, *Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Kur’an’ın Tartışmalı Konuları*, 82.

Kur’an’ı Kerim’de ise İsa’ya atfen direkt olarak veya kendisine işaret edilen “On beş sûre ve doksan üç âyette yer verilmiş olup Âl-i İmrân, Mâide ve Meryem sûrelerinde de doğumunun müjdelenmesi, dünyaya gelişi, tebliği, mucizeleri, dünyevî hayatının sonu ve Allah katına yükseltilişi ile ilgili olarak bilgi verilmektedir.”³¹ Dolaylı anlatımların dışında İsa, yaklaşık 65 ayette direkt olarak zikredilmektedir. Bunlardan 12 ayette İsa,³² 3 ayette Meryem oğlu Mesih,³³ 13 ayette Meryem oğlu İsa³⁴, 4 ayette Meryem oğlu İsa Mesih,³⁵ 9 yerde İsa,³⁶ 2 ayette Mesih,³⁷ 1 ayette Meryem oğlu,³⁸ 21 ayette ise zamir³⁹ şeklinde geçmektedir. Zikredilen bu ayetlerde İsa’ya bir takım sıfatlar da verilmiştir. Buna göre İsa, müeyyed,⁴⁰ rûhullah,⁴¹ Allah’tan bir kelime,⁴² vecîh,⁴³ sâlih,⁴⁴ resul,⁴⁵ mübeşşir,⁴⁶

³¹ Harman, “İsa”, 22: 469.

³² el-Bakara 2/136; Âl-i İmrân 3/52; 3/55; 3/59; 3/84; en-Nisâ 4/163; el-Enâm 6/85; Meryem 19/22; ez-Zuhuf 43/58; 43/59; 43/63; 43/65.

³³ el-Mâide 5/72; 5/75; et-Tevbe 9/31; Mesih, siddik ve faruk gibi, şeref ifade eden lakaplardan bir lakaptır. Asli, İbranicede “Mübarek” mânâsına gelen “Meşiha”dır. Bkz. Muhammed Ali Sâbûnî, *Safvetü’t-Tefâsîr*, 4. Baskı, (Beyrut: Dâru’l-Kur’an’i’l-Kerîm, 1402/1981), 1: 201; Ayrıca bkz. İsmail Taşpınar, *Hacı Abdullah Petrici’nin Hıristiyanlık Eleştirisi*, (İstanbul: M.Ü.İ.F. Vakfı Yayınları, Seçil Ofset Matbaacılık, 2014), 146; Abdülehad Dâvûd, *İncil ve Salîb*, neşr. Kudret Büyükcoşkun, (İstanbul: İnkılab Yayınları, 1999), 233; Zemahşerî Mesih kelimesinin İsa için bir isim değil onunla meşhur olduğu bir lakap olduğunu belirtmektedir. Bkz. Ebu’l-Kâsım Mahmûd İbnu Ömer Zemahşerî, *el-Keşşaf hakâiku kavâmidî’t-tenzil ve uyûni’l-ekâvili fi vucûhi’t-te’vil*, thk. Adil Ahmed Mevcûd - Ali Muhammed Muavvid, 6 Cilt. (Riyad: Mektebetü’l-Ubeykân, 1418/1998), 1: 558; Râzî, İsa’ya lakap olarak verilen Mesih kelimesinin tıpkı Yuşa kelimesinin İsa, Mûşa kelimesinin de Mûsâ olduğu gibi İbranicede Meşih kelimesinden muarreb (Arapçalaşmış) olan bir kelime olduğunu belirtmektedir. Râzî, ayrıca İsa’ya verilen Mesih kelimesinin manasını diğer peygamberlerin temiz yağla başlarını meshettikleri gibi kendisinin de o yağla mesholduğundan, hastaları eliyle meshettiği zaman iyileştirdiğinden ve çok az zamanda büyük mesafeleri katetmesinden dolayı Mesih lakabıyla lakaplandığını belirtmektedir. Bkz. Fahrüddîn Râzî, *Tefsîru’l-Fahri’Râzî el-müştehiru bi’t-tefsîri’l-kebîr ve mefâtihî’l-gayb*, (Lübnan/Beyrut: Dâru’l-Fikr, 1. Baskı), 1401/1981, 8: 54-55.

³⁴ el-Âl-i İmrân 3/44.

³⁵ el-Bakara 2/87; 2/253; el-Mâide 5/46; 5/78; 5/110; 5/112; 5/114; 5/116; Meryem 19/34; el-Ahzâb 33/7; el-Hadid 57/27; es-Saf 61/6; 61/14; Âl-i İmrân Suresi 45. ayetin tefsirinde Meryem melekler tarafından İsa ile teşhir edildiği zaman doğuracağı çocuğun isminin عيسى ابن مريم Meryem oğlu İsa olduğu belirtilmektedir. Oysa çocukların babalarına nisbet edilmeleri gerektiği halde (hitap edilirken) Meryem’e nisbet edilmesinin sebebinin onun babasız olarak doğduğunun açık bir şekilde belirtilmesi içindir. Bkz. Zemahşerî, *el-Keşşâ f hakâiku kavâmidî’t-tenzil ve uyûni’l-ekâvili fi vucûhi’t-te’vil*, 1: 559.

³⁶ el-Âl-i İmrân 3/45; en-Nisâ 4/157; 4/171; el-Mâide 5/17. Bkz. Muhammed Fu’âd Abdülhakî, *el-Mu’cemü’l-müfrehes li elfâzi’l-Kur’ani’l-Kerîm*, (Kahire- Beyrut: y.y., h. 1364/1945), 494-495.

³⁷ el-Bakara 2/136; Âl-i İmrân 3/52; 3/55; 3/59; 3/84; en-Nisâ 4/163; el-Enâm 6/85; eş-Şûrâ 42/13; ez-Zuhuf 43/63.

³⁸ en-Nisâ 4/172; et-Tevbe 9/30.

³⁹ el-Müminun 23/50.

⁴⁰ Âl-i İmrân 3/46; 3/47; 3/49; 3/50; 3/51; 3/53; 3/60; en-Nisâ 4/156; 4/158; 4/159; el-Mâide 5/73; 5/111; 5/117; 5/118; Meryem 19/27; 19/30; 19/31; 19/32; 19/33; ez-Zuhuf 43/61; 43/64.

⁴¹ el-Bakara 2/87.

⁴² en-Nisâ 4/171.

⁴³ Âl-i İmrân 3/39; Nisâ 4/171; Ateş, “kelime” hakkında şu ilginç açıklamayı yapmaktadır: “Her yaratışta Allah’ın kün (ol) emri mevcuttur. Fakat sebepler perdesi arkasına gizlenmiştir. Hz. İsa’nın yaratılışında ise bu perde kalkmış, sadece kün kelimesi kalmıştır. Bu nedenle Allah’ın kelimesi olarak tavsif edilmiştir.” Bkz. Bünyamin Ateş, *Peygamberler Tarihi*, (Ankara, Yeni Asya Yayınları, 1993), 567.

⁴⁴ el-Âl-i İmrân 3/45.

⁴⁵ el-Âl-i İmrân 3/46.

⁴⁶ el-Âl-i İmrân 3/49.

⁴⁷ es-Sâf 61/6.

münebbi,⁴⁷ musaddık,⁴⁸ âyet,⁴⁹ merfû,⁵⁰ temizlenmiş,⁵¹ göz aydınlığı,⁵² abd,⁵³ Allah’ın kulu,⁵⁴ nebî,⁵⁵ mübarek,⁵⁶ ilim veya âlem⁵⁷ ve rahmet⁵⁸ sıfatlarıyla vasıflanmaktadır.⁵⁹ Yeni Ahit’te İsa’nın, kurtarıcı, rab, Tanrı’nın Oğlu şeklinde nitelendirilmesi Kur’an tarafından reddedilerek

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَةً
الْقِيَامَةِ إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٍ مِنْهُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةً انْتَهُوا خَيْرًا لَكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ
يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا

“Ey Ehl-i kitap! Dininizde aşırı gitmeyin ve Allah hakkında, gerçek olandan başkasını söylemeyin. Meryem oğlu İsa Mesîh ancak Allah’ın elçisidir, Allah’ın Meryem’e ulaştırdığı kelimesidir ve O’ndan bir ruhtur. Şu halde Allah’a ve peygamberlerine iman edin, “üçtür” demeyin, bundan vazgeçin; hakkınızda hayırlı olan budur. Allah ancak bir tek ilâhtır. O, çocuğu olmaktan münezzehtir, göklerde ve yerde ne varsa hepsi onundur. Güvenmek ve dayanmak için Allah yeter”⁶⁰ denilmektedir.

Yukarıda Yeni Ahit’ten naklettiğimiz pasajlarda İsa hakkında zikredilen rab, kurtarıcı, Tanrı’nın oğlu gibi sıfatları, Kur’an’da bulunmamaktadır ve Kur’an’a zıtlık içermektedir. Öte yandan İsa’nın, Mesih, Allah’ın kelimesi, peygamber, kul, insan, şeklinde vasıfları, Yeni Ahit’te ve Kur’an’da ortak olarak zikredilmektedir.

3. İsa’nın Şeceresi

Yeni Ahit’te İsa’nın soyu hakkında verilen bilgilerde çelişkiler bulunmaktadır. Nitekim İsa’nın soyu hakkında Markos ve Yuhanna İncilleri’nde herhangi bir bilgi nakledilmezken, Matta⁶¹ ve Luka İncillerinde ise detaylı olarak soy şeceresi verilmekte-

⁴⁷ el-Âl-i İmrân 3/49.

⁴⁸ el- Âl-i İmrân 3/50.

⁴⁹ el-Mü’minun 23/50; Meryem 19/21.

⁵⁰ en-Nisâ 4/158.

⁵¹ el-Âl-i İmrân 3/55.

⁵² el-Meryem 19/26.

⁵³ el-Meryem 19/30.

⁵⁴ el-Âl-i İmrân 3/51; en-Nisâ 4/172; el-Mâide 5/116; el-Meryem 19/30.

⁵⁵ Meryem 19/30.

⁵⁶ Meryem 19/31.

⁵⁷ ez-Zuhruf 43/61.

⁵⁸ Meryem 19/21.

⁵⁹ Geniş bilgi için bkz. Harman, “İsa”, 22: 469.

⁶⁰ en-Nisâ 4/171; Ayrıca ilgili ayetlere bkz. el-Mâide 5/72; et-Tevbe 9/30.

⁶¹ Matta İsa’nın doğumuna o kadar önem vermiştir ki kitabının ismini “Milâd-i İsa (İsa Mesih’in Nesebinin Kitabı)” diye isimlendirmiştir. Bkz. Taşpınar, *Hacı Abdullah Petrici’nin Hıristiyanlık Eleştirisi*, 204.

dir. Matta, Hz. İsa ile Hz. Âdem arasında 26 Baba sayarken⁶² Luka 41 isim saymaktadır.⁶³ Renan, İsa’nın soyu ve seçeresi hakkında verilen bilgilerin ilk üç yüzyıl boyunca Hıristiyanlık âleminin büyük çoğunluğu tarafından reddedildiğini belirtmektedir.⁶⁴ Kur’an’da ise İsa’nın annesinin Meryem olduğu,⁶⁵ Meryem’in annesinin de İmrân’ın karısı olduğu⁶⁶ belirtilmektedir. Kur’an’da İsa’nın soyu hakkında verilen bu bilgilerin dışında bir bilgi verilmemektedir. Yeni Ahit’te İsa’nın soyu hakkında zikredilen soy kuşağı listesinden sadece Meryem’in İsa’nın annesi olduğu bilgisi Kur’an’la örtüşmektedir. Ancak İsa’nın soyunu oluşturduğu belirtilen diğer isimler hakkında Kur’an’da bir bilgi bulunmamaktadır.

4. Hz. Meryem

Hz. İsa’nın doğumunu Hz. Meryem’den ayırarak ele almak mümkün değildir. Çünkü Meryem, hem İsa’nın annesi hem de bütün kadınların üzerine üstün tutulan⁶⁷ bir kişiliktir. Hıristiyanlık’ta Hz. İsa ve Meryem en önemli iki isim olduğu halde Yeni Ahit’te Meryem ile ilgili verilen bilgilerin çok fazla olmadığı, özellikle Meryem’in anne ve babası ile ilgili hiçbir

⁶² Matta İncili’nde İsa için 26 baba ismi şu şekilde verilmektedir: “İbrahim İshak’ın babasıydı, İshak Yakup’un babasıydı, Yakup Yahuda ve kardeşlerinin babasıydı, Yahuda, Tamar’dan doğan Peres’le Zerah’ın babasıydı, Peres Hesron’un babasıydı, Hesron Ram’ın babasıydı, Ram Amminadav’ın babasıydı, Amminadav Nahşon’un babasıydı, Nahşon Salmon’un babasıydı, Salmon, Rahav’dan doğan Boaz’ın babasıydı, Boaz, Rut’tan doğan Ovet’in babasıydı, Ovet İşay’ın babasıydı, İşay Kral Davut’un babasıydı, Davut, Uriya’nın karısından doğan Süleyman’ın babasıydı, Süleyman Rehavam’ın babasıydı, Rehavam Aviya’nın babasıydı, Aviya Asa’nın babasıydı, Asa Yehoşafat’ın babasıydı, Yehoşafat Yoram’ın babasıydı, Yoram Uzziya’nın babasıydı, Uzziya Yotam’ın babasıydı, Yotam Ahaz’ın babasıydı, Ahaz Hizkiya’nın babasıydı, Hizkiya Manaşe’nin babasıydı, Manaşe Amon’un babasıydı, Amon Yoşiya’nın babasıydı, Yoşiya, Babil sürgünü sırasında doğan Yehoyakin’le kardeşlerinin babasıydı, Yehoyakin, Babil sürgününden sonra doğan Şealtiel’in babasıydı, Şealtiel Zerubbabil’in babasıydı, Zerubbabil Avihut’un babasıydı, Avihut Elyakim’in babasıydı, Elyakim Azor’un babasıydı, Azor Sadok’un babasıydı, Sadok Ahim’in babasıydı, Ahim Elihut’un babasıydı, Elihut Elazar’ın babasıydı, Elazar Mattan’ın babasıydı, Mattan Yakup’un babasıydı, Yakup Meryem’in kocası Yusuf’un babasıydı. Meryem’den Mesih diye tanınan İsa doğdu. Buna göre, İbrahim’den Davut’a kadar toplam on dört kuşak, Davut’tan Babil sürgününe kadar on dört kuşak, Babil sürgününden Mesih’e kadar on dört kuşak vardır.” Bkz. Matta 1/1-17.

⁶³ Luka İncili 42 baba saymaktadır. Buna göre İsa görevine başladığı zaman otuz yaşlarındaydı. Yusuf’un oğlu olduğu sanılıyordu. Yusuf da Eli oğlu, Mattat oğlu, Levi oğlu, Malki oğlu, Yannay oğlu, Yusuf oğlu, Mattitya oğlu, Amos oğlu, Nahum oğlu, Hesli oğlu, Nagay oğlu, Mahat oğlu, Mattitya oğlu, Şimioğlu, Yosek oğlu, Yoda oğlu, Yohanan oğlu, Reşa oğlu, Zerubbabil oğlu, Şealtiel oğlu, Neri oğlu, Malki oğlu, Addi oğlu, Kosam oğlu, Elmadam oğlu, Eroğlu, Yeşu oğlu, Eliezer oğlu, Yorim oğlu, Mattat oğlu, Levi oğlu, Şimon oğlu, Yahuda oğlu, Yusuf oğlu, Yonam oğlu, Elyakim oğlu, Mala oğlu, Menna oğlu, Mattata oğlu, Natan oğlu, Davut oğlu, İşay oğlu, Ovet oğlu, Boaz oğlu, Salmon oğlu, Nahşon oğlu, Amminadav oğlu, Ram oğlu, Hesron oğlu, Peres oğlu, Yahuda oğlu, Yakup oğlu, İshak oğlu, İbrahim oğlu, Terah oğlu, Nahor oğlu, Seruk oğlu, Reu oğlu, Pelek oğlu, Ever oğlu, Şelah oğlu, Kenan oğlu, Arpakşat oğlu, Sam oğlu, Nuh oğlu, Lemek oğlu, Metuşelah oğlu, Hanok oğlu, Yeret oğlu, Mahalalel oğlu, Kenan oğlu, Enoş oğlu, Şit oğlu, Adem oğlu, Tanrı Oğlu’ydu. Bkz. Luka 3/23-38.

⁶⁴ Ernest Renan, *İsa’nın Hayatı*, trc. Ziya İshan, (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1945), 161.

⁶⁵ el-Bakara 2/87; 2/253; Al-i İmrân 3/45; en-Nisâ 4/157; 4/171; el-Mâide 5/17; 5/46; 5/72; 5/75; 5/78; 5/110; 5/112; 5/114; 5/116; et-Tevbe 9/31; Meryem 19/34; el-Ahzâb 33/7; el-Hadid 57/27; es-Saf 61/6; 61/14; el-Müminun 23/50. Bkz. Muhammed Fu’âd Abdulkakî, *el-Mu’cemü’l-müfehres li elfâzi’l-Kur’ani’l-Kerîm*, 494-495.

⁶⁶ Âl-i İmrân 35.

⁶⁷ Âl-i İmrân 3/42.

bilginin verilmediği⁶⁸ ve Meryem’in dünyaya gelişi ilgili herhangi bir bilginin de zikredilmediği görülmektedir. Bu konuda sadece Apokrif İnciller’de bilgi bulunmaktadır.⁶⁹ Öte yandan Meryem’in⁷⁰ Harun soyundan gelen Zekeriyâ’nın hanımı olan Elizabet’in kız kardeşinin çocuğu olduğu⁷¹ anlaşılmaktadır. Çünkü Zekeriya Peygamber’in karısı Elyesa’nın (Elizabeth) kuzeni olan Meryem, Zekeriya Peygamber tarafından yetiştirilmişti.⁷² Yeni Ahit’te 19 defa ismi geçen⁷³ Hz. Meryem’in hayatı ile ilgili verilen ilk bilgilerin, Meryem’den İsa’nın doğacağı⁷⁴ Yusuf’la nişanlı olduğu⁷⁵ ve doğuracağı çocuğun ismini İsa koymasının gerektiği⁷⁶ şeklinde başladığını ve İsa’nın ölümüne kadar olan kısmından bazı enstantanelerin nakledilmesiyle sona erdiğini görmekteyiz.⁷⁷ Nitekim Meryem’in, İsa’nın göğe yükselişinden hemen sonra diğer kadınlar ve İsa’nın diğer kardeşleriyle birlikte dua ettiklerinin⁷⁸ anlatıldığı pasaj, Yeni Ahit’te Meryem hakkında verilen en son bilgidir. Meryem’in, İsa’nın ölümünden sonraki hayatı, ölümü⁷⁹ ve kabri konusundaki bilgi-

⁶⁸ Yeni Ahit’te Meryem’in anne ve babası hakkında bir bilgi yoktur. Ancak bu konuda Apokrif İnciller’den Yakup İncili’nde annesinin “Hanna”, babasının ise “Yoahim (Joachim) olduğu belirtilmektedir. Yakup İncili 1/3; 2/1; Bkz. Ekrem Sarıkçıoğlu, *Diğer İnciller (Apokrif İnciller)*, (Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları, 2. Baskı, 2009), 124-125.

⁶⁹ Meryem’in doğumundan bahseden Apokrif İnciller’den olan Yakup İncili’nde şu bilgileri görmekteyiz: “Meryem’in babası Yoahim zengin bir adamdı. Fakat onun çocuğu olmamıştı. Tanrı’nın büyük günü gelip te İsrail oğulları kurban sunmak isteyince zenginliğinden ötürü (her defasında) rabbi için kurbanını iki kat sunan Yoahim ilk sunuyu kendisi yapmak isteyince Rubel (Ruben), Yoahim’e ‘İsrailoğulları arasında senin çocuğun olmadığı halde ilk sunuyu sunman sana yakışmıyor’ der. Bu söz üzerine çok üzülen Yoahim İsrail oğullarından çocuğu olmayan tek kişi ben miyim diye araştırır. Netice olarak Tanrı’nın İbrahim’e son günlerinde İshak’ı hediye ettiğini bulur. Yoahim çöle çekilir. Orada çadır kurarak 40 gün oruç tutar ve ‘Rabbim olan Allah benim bu duama cevap verinceye kadar çölden ayrılmayacağım der. Bunun üzerine karısı Hanna ağlayıp sızlamalarını iki kat artırır ve yalvararak ‘Ey bizim babamız Allah’ım! Beni bereketli kıl ve Sara’nın rahmini bereketli kıldığın ve ona İshak’ı bir oğul verdiğin gibi benim de duamı kabul et’ der. O sırada rabbin bir meleği gelerek Hanna rab senin duanı işitti. Hamile kalacaksın ve doğuracaksın’ der. Daha sonra hamile kalan Hanna’nın doğumunu yaptığı ve lohusalıktan temizlendikten sonra onun ismini Meryem koyduğu” anlatılmaktadır. Bkz. Yakup İncili, 1/1; 2/1; 4/1; 5/1-5, Sarıkçıoğlu, *Diğer İnciller (Apokrif İnciller)*, 124-126.

⁷⁰ Matta 13/55.

⁷¹ Luka 1/5.

⁷² Muhammed Atâurrahîm, *Bir İslam Peygamberi Hz. İsa*, (İstanbul: İnsan Yayınları, Acar Matbaacılık, 1985), 31.

⁷³ Süleyman Sayar, Prof Dr. Günay Tümer’e Göre “Hıristiyanlık’ta ve İslam’da Hz. Meryem”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 7: 7 (1998), 405.

⁷⁴ Matta 1/16; Luka 1/31.

⁷⁵ Matta 1/18.

⁷⁶ Matta 1/21.

⁷⁷ Yuhanna 2/1-12; 19/26-27.

⁷⁸ Elçilerin İşleri 1/14.

⁷⁹ Hıristiyan inancına göre İsa çarmıha gerildiğinde Meryem, 50 yaşına yakındır. Çarmıhtan sonra ne kadar yaşadığı kesin olarak bilinmemekle birlikte Hıristiyan teologlara göre çarmıh olayından sonra 10 veya 11,5 yıl yaşadığı ve 70-72 yaşlarında iken vefat ettiği tahmin edilmektedir. Bkz. Tümer Günay, *Hıristiyanlıkta ve İslam’da Hz. Meryem*, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996), 78; İslami kaynaklara göre ise Meryem İsa’dan sonra 6 yıl daha yaşayıp vefat etmiştir. Bkz. M. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, 18. Baskı, (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 2: 339.

ler hakkında ise bir kısım tahmini bilgiler verilmekte ancak kesin bir bilgi bulunmamaktadır.⁸⁰

Kur’an’da ise Hz. Meryem’e ayrı bir önem verilmektedir. Kur’an’da bir kadın ismi olarak sadece Meryem isminin geçmesi de bunu göstermektedir.⁸¹ Nitekim Kur’an’ın 19. Suresi Meryem Suresi diye isimlendirilmekte, yaklaşık olarak 70 ayette direkt veya dolaylı olarak Meryem’den bahsedilmekte, 34 yerde ise bizzat Meryem adıyla zikredilmektedir.⁸² Ayrıca onun soyu ile ilgili olarak Yeni Ahit’te verilmeyen bir bilgi verilmekte ve onun İmrân ailesinden olduğu; babasının isminin İmrân olduğu, annesinin ise İmrân’ın karısı olduğu⁸³ anlatılmaktadır. Kur’an’da İmrân ismi üç ayette geçmektedir.⁸⁴ Elmalılı, tarihte İmrân ailesi ile ilgili olarak iki aileden söz edildiğini birincisinin Hz. Musa ve Hz. Harun’un babaları, Yakub’un oğlu Levi’nin oğlu Yashür’ün oğlu İmrân olduğunu bu İmrân’ın da Meryem adında bir kızının olduğunu, ikincisinin ise Hz. İsa’nın annesi Meryem’in babası olan İmrân b. Metan olup, bu da İyşa oğlu Davud oğlu Süleyman peygamberin soyundan geldiğini ve karısının adının Hanne binti Fazuka olduğunu zikretmektedir.⁸⁵ Kur’an’da adı geçen İmrân’ın Hz. Meryem’in babası olduğu anlaşılmaktadır. Meryem’in annesinin “İmrân’ın karısı” olduğu bildirilmekte fakat ismi açık bir şekilde zikredilmemektedir. Kur’an’da Meryem’in daha doğmadan önce annesi tarafından Allah’a adandığı,⁸⁶ çocuğunu doğuran (Hanne’nin) Meryem’i şeytandan Allah’ın korumasına bıraktığı⁸⁷ anlatılmaktadır. Meryem’in rabbi tarafından yetiştirildiği ve kendisinin bakımını üstlenmek isteyen din bilginlerinin⁸⁸ kura çektiği,⁸⁹ kuraya göre onun bakımı ile Hz. Zekeriyâ’nın görevlendirildiği,⁹⁰ anlatılmaktadır. Ayrıca Meryem’in rabbi tarafından rızıklandırıldı-

⁸⁰ Ali İhsan Yitik, “Hz. Meryem ve Efes-Meryemana Evi”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5 (2000), 70; Zekiye Sönmez, “İnciller ve Kur’an Işığında Hz. İsa”, *Dinler Tarihi Derneği Yayınları*, 3 (Haziran 2002), 141.

⁸¹ Sabûnî, Kur’an’da Allah’ın, Meryem’den başka bir kadının ismini zikretmemesinin hikmetini şöyle açıklar: “Hıristiyanların, onun Allahın eşi olduğuna inanmalarını örtülü bir şekilde reddetmeğe işaretir. Çünkü yüce ve ulu kimse, insanlar arasında eşinin isminin söylenmesini istemez. İsa’nın babası olmaması itibarıyla onu Meryem’e nisbet etmek için ayette böyle buyrulmuştur.” Bkz. Sâbûnî, *Safvetü’l-Tefâsir*, 1: 204.

⁸² el-Bakara 2/87; 2/253; Âl-i İmrân 3/36; 3/37; 3/42; 3/43; 3/44; 3/45; 3/45; en-Nisâ 4/156; 4/157; 4/171; 4/171; el-Mâide 5/17; 5/17; 5/46; 5/72; 5/75; 5/78; 5/110; 5/112; 5/114, 5/116; et-Tevbe 9/31; Meryem 19/16; 19/27; 19/34; el-Mü’minun 23/50; el-Ahzâb 33/7; ez-Zuhuruf 43/57; el-Hadid 57/27; es-Saf 61/6; 61/14; et-Tahrim 66/12. Bkz. Abdülbaki, 665.

⁸³ el-Âl-i İmrân 3/35.

⁸⁴ el-Âl-i İmrân 3/33-35; et-Tahrim 66/12.

⁸⁵ Muhammed Hamdi Yazır Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, (İstanbul: Eser Neşriyat, 3. Baskı), 1979, 1093.

⁸⁶ el-Âl-i İmrân 3/35.

⁸⁷ el-Âl-i İmrân 3/36.

⁸⁸ “Bu din bilginlerinden on dokuz kişi Car (Ürdün) ırmağına giderek Meryem’in bakımını üstlenmek için kura çekmeye karar verirler ve Tevrat’ı yazmakta kullandıkları kalemlerini suyun içine atarlar. Sadece Zekeriyâ’nın (as) kalemi suyun yüzüne çıkar diğerleri suyun içine batar. Bunun üzerine onun bakımını Zekeriyâ (as) alır.” Bkz. Köksal, *Peygamberler Tarihi*, 2: 304-305; Râzî, *Tefsîru’l-Fahri’Râzî el-müştehiru bi’t-tefsîri’l-kebir ve mefâtîhi’l-gayb*, 8: 50.

⁸⁹ el-Âl-i İmrân 3/44.

⁹⁰ Zekeriyâ (as), mescidde Meryem için bir oda yaptırmış, ortasından da bir kapı koydurmuştu. Çünkü Kabe’nin içine merdivensiz çıkılamadığı gibi buraya da merdivensiz çıkılamazdı. Oraya Zekeriyâ’dan (as)

ği,⁹¹ dosdoğru bir kadın olduğu ve yemek yediği,⁹² Meryem ile İsa’nın mucize kılındığı,⁹³ Meryem’in iffetini koruduğu ve ona ruhun üflendiği, rabbinin sözlerini tasdik eden ve içtenlikle itaat edenlerden olduğu⁹⁴ zikredilmektedir. Çünkü Meryem kendisini öyle ibadetlere vermişti ki o zamanda kendisinin bir benzeri dahi yoktu. Meryem’in bu durumuna Zekeriyya (as) bile gıpta ediyordu. Bu haller içerisindeyken melekler gelecek Meryem’in Allah tarafından seçilerek tertemiz kılındığı ve âlemlerin kadınlarına üstün kılındığı müjdesini ve rabbine ibadet ve secde etmesi gerektiği emrini ilettikleri⁹⁵ bildirilmektedir. Elmalılı, Hz. Meryem’in bu emir üzerine bir örtü arkasında durarak toplu ibadete katılmasına müsaade edildiği veya Hz. Meryem’in erkeklerle ancak cemaatle namaz halinde beraber bulunduğunu ifade etmektedir.⁹⁶

Yeni Ahit’te Meryem’in anne ve babası ile ilgili bir bilginin verilmediği gibi doğumu ile ilgili bir bilgi de bulunmamaktadır.⁹⁷ Ancak onun Zekeriyya’nın hanımı Elizabet’in kızkardeşinin çocuğu olduğu, Zekeriyya tarafından yetiştirildiği, bir çocuk doğuracağı ve ismini İsa koymasına gerektiği ile ilgili bilgiler verilmektedir ki bu bilgiler, Kur’an’da onun bakımı ile Hz. Zekeriyya’nın görevlendirildiği, bir çocuk doğuracağı ve isminin İsa Mesih olacağı⁹⁸ bilgileriyle örtüşmektedir. Ancak Hz. Meryem’in Yusuf’la nişanlı olduğu,⁹⁹ ne kadar yaşadığı, ne zaman öldüğü ve İsa’nın doğumundan sonra evlenip evlenmediğiyle ilgili bilgiler Kur’an’da yer almamaktadır. Ayrıca Meryem’in Hz. İsa dışında çocuklarının bulunup bulunmadığı konusunda da Kur’an’da bir bilgi bulunmamaktadır. Hz. Meryem, Kur’an’a göre Hıristiyanlık’ta iddia edildiği gibi Tanrı’nın annesi değil, büyük faziletlere kavuşmuş bir peygamber annesi ve fazilet örneğidir.¹⁰⁰

5. Meryem’in İsa’ya Hamile Kalması

Meryem’in hamileliği Yeni Ahit’in Matta ve Luka İncilleri’nde anlatılmaktadır. Matta İncili’nde çok kısa olarak anlatılan bu hadise şöyle nakledilmektedir: Yusuf, Meryem’le henüz nişanlıyken Meryem’in kutsal rûhtan hamile kaldığını anlar. Yusuf, Meryem’i

başkası çıkamazdı. Zekeriyya (as) her gün onun yiyeceğini, içeceğini götürüp bırakır ve dönüşte de kapıyı kilitlerdi. Ancak ne zaman Meryem’in yanına girse kış içinde yaz meyvesi, yaz içinde de kış meyvesi bulurdu. Zekeriyya (as), ey Meryem bunlar sana nerden geliyor diye sorar, o da bu Allah tarafından! diye cevap verirdi. Bkz. Köksal, *Peygamberler Tarihi*, 2: 305-306.

⁹¹ el-Âl-i İmrân 3/37.

⁹² el-Mâide 5/75.

⁹³ el-Mü’minun 23/50.

⁹⁴ et-Tahrim 66/12.

⁹⁵ el-Âl-i İmrân 3/42-43.

⁹⁶ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, 2: 1097-1098.

⁹⁷ “Meryem’in annesinin adı İslamî kaynaklarda Hanne, Hıristiyanî kaynaklarda ise Anna şeklinde geçer.” Bkz. Hayreddin Karaman, vd., *Kur’ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2. Baskı), 2008, 1: 566.

⁹⁸ el-Âl-i İmrân 3/45.

⁹⁹ Matta 1/18.

¹⁰⁰ Sayar, Prof. Dr. Günay Tümer’e Göre “Hıristiyanlık’ta ve İslam’da Hz. Meryem”, 407-408.

herkesin önünde mahcup etmemek için Meryem’den gizlice ayrılmayı düşünmektedir. Bunun üzerine rabbın bir meleği ona rüyasında görünerek Meryem’i eş olarak almaktan korkmamasını, onun rahminde oluşanın kutsal rûhtan olduğunu, ismini İsa koymasını gerektiğini bildirir. Yusuf uyanınca meleğin dediği gibi yapar ve Meryem’i eş olarak alır. Ancak İsa doğuncaya kadar onunla birleşmez.¹⁰¹ Luka İncili’ne göre ise Tanrı, Melek Cebrâil’i Celile’de bulunan Nasıra adlı kente, Davut’un soyundan Yusuf adındaki adamla nişanlı Meryem adındaki kıza gönderir. Onun yanına giren melek, “Selam, ey Tanrı’nın lütfuna erişen kız! Rab seninledir” der. Söylenenlere çok şaşırın Meryem, bu selamın ne anlama gelebileceğini düşünmeye başlar. Ama melek ona, “Korkma Meryem” “Sen Tanrı’nın lütfuna eriştin. Bak, gebe kalıp bir oğul doğuracak, adını İsa koyacaksın. O büyük olacak, kendisine ‘Yüceler Yücesi’nin Oğlu’ denecek. Rab Tanrı ona, atası Davut’un tahtını verecek. O da sonsuza dek Yakup’un soyu üzerinde egemenlik sürecek, egemenliğinin sonu gelmeyecektir!” der. Meryem meleğe, “Bu nasıl olur? Ben erkeğe varmadım ki” deyince, melek ona şöyle yanıt verir: “Kutsal rûh senin üzerine gelecek, Yüceler Yücesi’nin gücü sana gölge salacak. Bunun için doğacak olana kutsal, Tanrı Oğlu denecek. Bak senin akrabalarından Elizabet de yaşlılığında bir oğula gebe kaldı. Kısır bilinen bu kadın şimdi altıncı ayındadır. Tanrı’nın yapamayacağı hiçbir şey yoktur. Ben rabbın kuluyum” der. Meryem, “Bana dediğin gibi olsun.” der. Bundan sonra melek onun yanından ayrılır.¹⁰² Apokrif İnciller’den Yakup İncili’nde de yaklaşık olarak aynı bilgileri bulmaktayız.¹⁰³

Kur’ân’da ise Meryem’in İsa’ya hamile kalması, Âl-i İmrân ve Meryem surelerinde anlatılmaktadır. Buna göre Meryem on üç, on beş veya yirmi yaşlarındayken¹⁰⁴ ailesinden ayrılarak mescidin doğu tarafındaki odasında ibadetle meşgul iken Âl-i İmrân Suresi’nde meleklerin,¹⁰⁵ Meryem Suresi’nde ise ruhun (Cebrâil), ona insan şeklinde görünerek¹⁰⁶ “Ey

¹⁰¹ Matta 1/18-24.

¹⁰² Luka 1/26-38.

¹⁰³ “Rabbın bir meleğinin Meryem’e gelerek ‘Meryem korkma Çünkü sen kâdir (Tanrı) önünde lütuf buldun ve onun kelamından hamile kalacaksın ve senden doğacak olanın ismini İsa koyacaksın!’ der. Meryem, ‘Ben rabbın kuluyum, senin sözün olsun!’ diye cevap verir. Meryem daha sonra akrabası olan Elizabet’in yanına gider. Elizabet’in yanında üç ay kalan Meryem günden güne kilo alır. Meryem o anda 16 yaşındadır. Yusuf eve gelince onu hamile bulur. Bu durumdan muzdarip olan Yusuf, Meryem’e ‘Bunu niçin yaptın Allah’ımı niçin unuttun? Sen bir meleğın elinden yemek almıyormuydun? der. Meryem ‘Ben bir erkek tanımıyorum. Allah şahittir onun bana nereden geldiğini bilmiyorum!’ diye cevap verir. Bunun üzerine Meryem’i terk etmeyi düşünen Yusuf’a rüyasında rabbın bir meleği görünür ve ‘Bu kızın karnındaki kutsal rûhtan meydana geliyor. Bir oğlan doğuracak ve ismini İsa koymalısın!’ der. Uykudan uyanan Yusuf, Meryem’i himayesine almaya devam eder.” Yakup İncili, 11/1-3; 12//1-3; 14/1-2. Bkz. Sarıkçıoğlu, *Diğer İnciller (Apokrif İnciller)*, 130-131.

¹⁰⁴ Bkz. Köksal, *Peygamberler Tarihi*, 2: 307.

¹⁰⁵ Râzi, melekler (çoğul) tabiri ile Cebrâil’in kastedildiğini belirtmektedir. Bkz. Râzi, *Tefsîru’l-Fahri’Râzi el-müştehiru bi’t-tefsîri’l-kebîr ve mefâtîhi’l-gayb*, 8: 52.

¹⁰⁶ Meryem 19/16-17; Zemahşeri, ve İbnu Kesîr, Meryem’in hayız dolayısıyla mescidin doğu tarafına çekildiğini belirtmektedir. Bkz. Zemahşeri, *el-Keşşaf hakâiku kavâmidî’t-tenzil ve uyûni’l-ekâvili fi vucûhi’t-te’vîl*, 4: 11; Ebu’l-Fida İsmail İbnü Ömer İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’an’i’l-Azîm*, thk. Sami İbnu Muhammed, (Riyad: Dâru Tayyibe, 2. Baskı) 1420/1999, 5: 219.

Meryem! Allah sana kendisinden bir kelimeyi müjdeliyor. Adı Meryem oğlu İsa Mesîh'tir."¹⁰⁷ dediği, Meryem'in "Senden Allah'a sığınırım Allah'tan sakınan birisi isen bana dokunma!" deyince, meleğin "Ben sana tertemiz bir erkek çocuğu müjdelemek için rabbin tarafından gönderilmiş bir elçiyim"¹⁰⁸ "O, dünyada da, ahirette de itibarlı ve Allah'ın kendisine yakın kıldıklarındandır. O hem beşikte iken hem de yetişkin halinde insanlarla konuşacak ve sâlih kişilerden olacak"¹⁰⁹ dediği, Meryem'in 'Ben iffetsiz olmadığım ve bana bir erkek dokunmadığı halde nasıl çocuğum olur?' deyince, meleğin bunun Allah'a kolay olduğunu¹¹⁰ söylediği, Allah'ın ruhundan üflediği¹¹¹ ve böylece Meryem'in çocuğa gebe kalarak onunla uzak bir yere çekildiği¹¹² bildirilmektedir.

Yeni Ahit'in Matta ve Luka İncilleri'nde Meryem'in hamileliği hakkında yukarıda zikredilen bilgiler ile Kur'an'ın Âl-i İmrân ve Meryem Surelerinde anlatılan bilgiler arasında bir kısım benzerliklerin olduğu görülmektedir. Buna göre Yukarıda zikrettiğimiz Luka İncili'nde Meryem'in meleğe, "Ben erkeğe varmadan nasıl çocuğum olur?"¹¹³ ifadesi ile Kur'an'da, "Bana hiçbir insan eli dokunmadığı halde benim nasıl çocuğum olur?"¹¹⁴ ifadelerinin benzeştiği ve Luka'da meleğin ona cevaben "Tanrı'nın yapamayacağı hiçbir şey yoktur."¹¹⁵ ifadesi ile Âl-i İmrân Suresi'nde geçen "Allah dilediğini yaratır, bir işin olmasını istedi mi ona sadece 'ol!' der, o da olur."¹¹⁶ ifadelerinin örtüştüğü görülmektedir. Yine Matta İncili'nde geçen "Çünkü onun rahminde oluşan kutsal rûhtandır." ifadesi ile Enbiyâ ve Tahrim surelerinde geçen "Biz ona ruhumuzdan üfledik."¹¹⁷ ifadelerinin (rûh ifadesi bakımından) benzerlik içerdiği düşünülmektedir. Ayrıca Matta'da Yusuf'a rüyasında doğacak çocuğun ismini İsa koyacaksınız!¹¹⁸ şeklindeki bilgi ile Âl-i İmrân Suresi'nde Meryem'i müjdeleyen meleklerin (doğuracağı çocuğun) isminin Meryem oğlu İsa olduğunu¹¹⁹ bildirmeleri hakkındaki verilen bilgilerin benzeştiğini görmekteyiz. Öte yandan Luka'da Meryem'e gelerek onu İsa'yla müjdeleyen meleğin Cebrâil olduğu¹²⁰ bilgisinin Kur'an'da Meryem'e meleklerin geldiği¹²¹ bilgisi ve bunu açıklayan diğer ayet olan Meryem

¹⁰⁷ el-Âl-i İmrân 3/45.

¹⁰⁸ el-Meryem 19/18-19.

¹⁰⁹ el-Âl-i İmrân 3/45.

¹¹⁰ el-Meryem 19/18-21.

¹¹¹ el-Enbiyâ 21/91; et-Tahrim 66/12.

¹¹² el-Meryem 19/22.

¹¹³ Luka 1/34.

¹¹⁴ el-Âl-i İmrân 3/47.

¹¹⁵ Luka 1/37.

¹¹⁶ el-Âl-i İmrân 45-47.

¹¹⁷ el-Enbiyâ 21/91; et-Tahrim, 66/12.

¹¹⁸ Matta 1/21.

¹¹⁹ el-Âl-i İmrân 3/45.

¹²⁰ Luka 1/26.

¹²¹ Âl-i İmrân 3/45.

Suresi’nde “Biz ona rûhumuzu¹²² gönderdik.”¹²³ ayetlerinde *rûh* ile ilgili Kur’an’da verilen bilgilerle örtüştüğü görülmektedir. Bu açıklamalara göre hem Yeni Ahit’te hem de Kur’an’da Hz. Meryem’in kendisine bir erkeğin dokunmadan hamile kaldığının anlatıldığı bilgilerde büyük oranda uyum olduğu anlaşılmaktadır.

6. Hz. İsa’nın Doğumu

Hz. İsa’nın doğumu hakkındaki bilgileri Yeni Ahit’in Matta ve Luka İncillerinde ve Apokrif İnciller’den sayılan Yakup İncili’nde¹²⁴ bulmaktayız. Matta İncili’nde İsa Mesih’in doğumu ile ilgili olarak çok kısa bir bilgi verilmektedir. Bu bilgi de yukarıda zikredildiği üzere Meryem’in hamileliği döneminde Yusuf’la nişanlı olduğu, Yusuf’un Meryem’in hamile olduğunu anlamasıyla ondan ayrılmayı düşündüğü ve rüyasında bir meleğin ona gözükersen Meryem’in rahmindeki kutsal rûhtan olduğundan onunla evlenmesi gerektiği söylenince Yusuf’un Meryem’i eş olarak yanına aldığı, ama oğlunu doğuruncaya dek ona dokunmadığı şeklindedir. Bu bölümde İsa’nın doğumu ile ilgili olarak sadece “Doğan çocuğun adını İsa koydu.”¹²⁵ ifadesi ile Meryem’in İsa’yı doğurduğu bilgisi verilmekte ancak nerede ne zaman ve nasıl doğum yaptığı hakkında bir bilgi verilmemektedir. Luka’da ise doğumun yeri ve zamanı daha detaylı olarak şu şekilde anlatılmaktadır: O günlerde Sezar, bütün Roma dünyasında Augustus Kirinius’un Suriye valiliği zamanında bir nüfus sayımının yapılması için buyruk çıkarır. Bunun üzerine herkes yazılmak için kendi kentine gider. Böylece Yusuf da, Davut’un soyundan ve torunlarından olduğu için Celile’nin Nasıra Kenti’nden Yahudiye bölgesine, Davut’un kenti Beytlehem’e gider. Orada, hamile olan nişanlısı Meryem’le birlikte yazılacaktır. Onlar oradayken, Meryem’in doğurma vakti gelir ve ilk oğlunu doğurur. Onu kundağa sarıp bir yemliğe yatırır. Çünkü handa yer

¹²² Âlimlerin çoğuna göre bu ayette geçen rûh kelimesiyle kastedilenin Cebrâil olduğudur. Bkz. İslam, “Yeni Ahit’te ve Kur’an’da Kutsal Rûh Kavramı”, 27.

¹²³ el-Meryem 19/17.

¹²⁴ Apokrif İnciller’den olan Yakup İncili’nde İsa’nın doğumu şöyle anlatılmaktadır: “Kral Augustus tarafından yayımlanan emirnameye göre Beytlehem sakinleri Yudea’da yazılmak zorundaydı. Yusuf merkebinde semerledi ve Meryem’i ona bindirdi. 3 mil kadar yol kat ettikten sonra Yusuf Meryem’e döndü ve onu üzgün görünce kendi kendine şöyle söylendi: ‘Şüphesiz onun kendisinde taşıdığı meyve onu rahatsız ediyor.’ Ve Yusuf ikinci defa Meryem’e döndü ve bu sefer onun güldüğünü gördü. Ve ona şöyle dedi: ‘Ey Meryem! Senin neyin var ki, ben yüzünü bazen gülerken, bazen de üzgün olarak görüyorum?’ Meryem Yusuf’a şöyle dedi: ‘Gözlerim iki toplu görüyor, biri ağlayarak göğsüne vuruyor, diğeri ise neşe içerisinde sevinçten sığıyor.’ Yolun yarısına gelince orada bir mağara buldu ve Meryem’i oraya soktu. Ve işte dağdan inen bir kadın, O bana şöyle dedi: ‘Ey adam! Nereye gidiyorsun?’ Ben, ‘Yahudi bir ebe kadın arıyorum’ dedim. O bana ‘İsrail misin?’ diye sordu, ben de ‘evet’ dedim. O tekrar ‘Mağarada doğuran kadın kimdir?’ dedi, ben de ona ‘O, nişanlımdır’ dedim. O bana ‘O senin karın değil mi?’ dedi. Ben ona ‘Bu rabbin mabedinden çıkarılan, bana kadın olarak verilen Meryem’dir, o benim kadının olmamıştır, kutsal rûhtan hamile kalmıştır.’ dedim. Ve ebe kadın ona ‘Bu doğru mu?’ diye sordu Yusuf ona ‘Gel de gör!’ dedi bilgini kadın onunla gitti. Mağaraya gittiklerinde mağarayı karanlık bir bulut örttü. Ebe ‘Bu gün benim ruhum yüceldi. Gözlerim harikalar gördü. İsrail’e kutsal doğdu.’ dedi. Böylece mağaradaki bulut kayboldu ve mağarada gözlerin taşıyamacağı büyüklükte bir ışık görüldü. Bundan biraz sonra çocuk görününceye kadar ışık geri çekildi ve (çocuk) geldi ve annesi Meryem’in göğsünü aldı.” Bkz. Sarıkçıoğlu, *Diğer İnciller (Apokrif İnciller)*, 133-134.

¹²⁵ Matta 1/18-25.

bulunmamaktadır. Aynı yörede, sürülerinin yanında nöbet tutarak geceyi kırlarda geçiren çobanlara rabbin bir meleği görünür ve rabbin görkemi çevrelerini aydınlatır. Büyük bir korkuya kapılırlar. Melek onlara, “Korkmayın!” “Size, bütün halkı çok sevindirecek bir haber müjdeliyorum: Bugün Davud’un kentinde bir kurtarıcı doğdu. Bu, rab olan Mesih’tir. İşte size bir işaret: Kundağa sarılmış ve yemlikte yatan bir bebek bulacaksınız.” der. Birdenbire meleğin yanında, göksel ordulardan oluşan büyük bir topluluk belirir. Tanrı’yı överek, “En yücelerde Tanrı’ya yücelik olsun, Yeryüzünde onun hoşnut kaldığı insanlara esenlik olsun!” derler. Melekler yanlarından ayrılıp göğe çekildikten sonra çobanlar birbirlerine, “Haydi, Beytlehem’e gidelim, rabbin bize bildirdiği bu olayı görelim” derler. Aceleyle gidip Meryem’le Yusuf’u ve yemlikte yatan bebeği bulurlar. Onları görünce, çocukla ilgili kendilerine anlatılanları diğer insanlara bildirirler.¹²⁶

Yukarıda Yeni Ahit’in Matta ve Luka İncilleri’nden naklettiğimiz pasajlarda görüldüğü üzere Matta’da İsa’nın doğumu ile ilgili olarak çok kısa verilen doğumla ilgili bilgi, Luka’da detaylandırılmış; Yusuf ve Meryem’in doğum öncesi nüfus sayımı için Beytlehem’e gittikleri sırada Meryem’in doğum vaktinin geldiğinden İsa’yı bir ahırdaki yemlikte doğurduğu, doğum esnasında bir meleğin o yörede sürülerini otlatan çobanlara görünerek İsa’nın doğumunu müjdelediği ve göksel meleklerin ordularından bir grup meleğin daha geldiği ve harikulade bir halin yaşandığı, Meryem’in İsa’yı doğurarak kundağa sardığı ve yemliğe yatırdığı bilgileri anlatılmaktadır.

Kur’an’da ise Meryem’in Hz. İsa’yla müjdelenişini anlatan Meryem Suresi 22. âyetteki zahiri manadan anlaşıldığına ve meşhur görüşe göre Hz. Meryem’in diğer kadınların hâmilelik süreci gibi bir hâmilelik geçirdiği,¹²⁷ hamile kalınca insanlardan ve ailesinden ayrılarak Beytü’l-Mukaddes’in doğu tarafında uzak bir yere çekildiği¹²⁸ ve doğum vakti gelip te doğum sancısı başlayınca hurma ağacına dayanmış ve kendi kendine “*Keşke, bundan önce ölseydim de unutulup gitmiş olsaydım!*”¹²⁹ dediği anlatılmaktadır. O sırada kendisine rabbi tarafından aşağısından bir su kaynağı yaratılmış, insanları gördüğünde Rahman’a adakta bulunduğu kimseyle konuşmayacağı demesi gerekti-

¹²⁶ Luka 2/1-18.

¹²⁷ Müfessirler Hz. İsa’nın (as) ana karnında kalış süresinde ihtilâf etmişlerdir. Cumhûrdan rivayet edilen meşhur görüşe göre Hz. Meryem, onu dokuz ay karnında taşımıştır. İbn Cüreyc’in Muğîre İbn Osman İbn Abdullah es-Sekafî’den rivayetine göre o, İbn Abbâs’a Meryem’in hamileliğinin sorulduğunu işitmiş de İbn Abbâs şöyle demiş: Hâmile kalır kalmaz onu doğurmuştur. Bkz. İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’an’i’l-Azîm*, 5: 221; Beğavî ise İbn Abbâs’a göre bu hamileliğin müddetinin bir saat olduğunu, bir diğer görüşe göre diğer kadınların hamileliği gibi dokuz ay olduğunu, bir başka görüşe göre ise sekiz ay olduğunu sekiz aylık doğan bebeklerin yaşamadığını İsa’nın ise sekiz aylık doğmasının ve yaşamasının da bir başka mucize olduğu görüşünü nakletmektedir Bkz. Muhyi’s-Sünne Ebî Muhammed el-Hüseyn İbn Mes’ûd Beğavî, *Tefsîru’l-Beğavî Meâlimu’t-tenzîl*, Tahric ve thk. Muhammed Abdullah Nemir-Osman Cuma Humeyriyye-Süleymân Müslim el-Harş, (Riyâd: Dâru Tayyib, h. 1409), 5: 224-225.

¹²⁸ Hıristiyanlar İsa’nın Beytü’l-Makdis’in doğu tarafında doğmasından dolayı Hz. İsa’nın doğum yeri olan doğuyu kible edindiler. Bkz. İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’an’i’l-Azîm*, 5: 224; Zemahşeri, *el-Keşşaf hakâiku kavâmidî’t-tenzîl ve uyûni’l-ekâvîli fî vucûhi’t-te’vîl*, 4: 11.

¹²⁹ el-Meryem 19/23.

ği bildirilmiştir.¹³⁰ Bu yerin Kur’an’da neresi olduğu belirtilmemesine rağmen “*Meryem’in oğlunu ve anasını kudretimize bir ayet kıldık, onları düz ve akarsulu bir tepede barındırdık*”.¹³¹ ayetinde anlatılan bu yerin Mısır’da olduğu yorumlanmıştır. Meryem ve oğlu oradayken birtakım fevkalâdelikler de meydana gelmiştir.¹³²

İnciller’e ve Kur’an’a göre Hz. Meryem’in, Hz. İsa ile müjdelenmesinin, ona hamile kalmasının ve doğumunun anlatıldığı bilgilerin benzerlik arz ettiği görülmektedir. Bunun yanı sıra İsa’nın doğumu olayında İnciller ile Kur’an arasında bir kısım farklılıklar da bulunmaktadır. Buna göre Hz. Meryem’in doğum olayı, Luka İncili’ne göre Beytlehem’de bir hanın yemliğinde meydana geldiği, doğum gerçekleştiğinde (her ne kadar açık bir şekilde ifade edilmese de o sırada) Yusuf’un Meryem’in yanında olduğu¹³³ anlaşılmaktadır. Kur’an’a göre ise Hz. Meryem’in doğumunu Beytül Mukaddes’in doğu tarafında uzak bir yere çekilerek bir hurma ağacının yanında yaptığı,¹³⁴ doğum esnasında nişanlısı Yusuf’la beraber değil, yalnız olduğu anlatılmaktadır. Meryem’in doğum esnasında yalnız olduğunu bu ayetlerde geçen ifadelerden; hurma dalını kendisine doğru silkelemesi ve kimse ile konuşmaması emirlerinden, ayrıca doğum olayına şahit olan kimselerin varlığından söz edilmemesinden anlamak mümkündür. Yeni Ahit’te doğumun yapıldığı yer konusunda bildirilen bilgiler, Kur’an’a uymamaktadır. Ayrıca Yeni Ahit’e göre İsa’nın doğumu esnasında rabbin bir meleğinin aynı yöredeki çobanlara görüldüğü sırada çevrelerini bir ışığın kapladığı ve göksel ordulardan oluşan büyük bir melek grubunun daha o meleğin yanında belirmediği¹³⁵ şeklinde bir kısım mucizevî olayların meydana geldiği

¹³⁰ el-Meryem 19/24-26.

¹³¹ el-Muminûn 23/50.

¹³² Hz. Meryem, Mısır’da on iki yıl kaldı. İsa’yı (as) halktan gizledi. Hiç kimse İsa’nın (as), onun oğlu olduğunun farkına varmadı. Hz. Meryem’in, ne oğlunun hayatı hakkında, ne de, geçimi hakkında, hiç kimseye güvenci yoktu. Bir tarladan ekin biçildiğini işitti mi? hemen, oğlunun beşiğini bir omuzuna alır, toplayacağı başakları koyacağı kabı da öbür omuzuna yüklenerek tarlaya gidip başak toplardı. Hz. Meryem; İsa (as), on iki yaşını tamamlayıncaya kadar böyle yapmağa devam etti. Hz. Meryem; Mısır halkından, bir çiftlik ağasının evine konuk olmuştu. Çiftlik ağasının evinde yalnız fakirler ve yoksullar otururdu. O sırada çiftlik ağasına âid bir mal, saklandığı yerden, çalınmıştı. Fakat, ağa, evinde barınan fakir ve yoksulları suçlamıyordu. Hz. Meryem ise, ağanın uğradığı bu musîbetten dolayı üzgündü. İsa (as); annesinin Ev sahibinin musibetine üzüldüğünü görünce ona: ‘Ey anneciğim! Çalınan malını ona göstermemi ister misin?’ diye sordu. Hz. Meryem: ‘Evet! İsterim ey oğulcuğum!’ dedi. İsa (as): ‘Öyle ise ona, şöyle: benim için, yoksulları, evine toplansın!’ dedi. Hz. Meryem, Ev sahibine yoksulları evinde toplamasını söyledi. Yoksullar toplanınca İsa (as), iki kişiyi suçlu buldu. Onlardan birisi âmâ, diğeri kötürümdü! İsa (as), kötürümü kör’ün omuzuna bindirdikten sonra ‘Onunla birlikte ayağa kalk!’ dedi. Âmâ: ‘Ben, bunu yapmaktan âcizim!’ dedi. İsa (as), ‘Peki! Dün gece, ayağa kalkmağa, nasıl güc yetirdin?!’ diye sordu. İsa’nın (as) bu sözünü işittikleri zaman âmâyı ayağa kaldırdılar. Körün ensesine binen kötürüm oradan deponun penceresine kadar uzandı. İsa (as), ‘İşte, dün gece senin malını âmâ olan gücü ile, kötürüm olan da gözü ile birbirine yardım ederek böyle çalmışlardır!’ dedi. Kötürüm ve âmâ, İsa’nın (as) sözünü doğruladılar. Çiftlik ağasına malını geri verdiler. O da onu mal deposuna koydu ve ‘Ey Meryem! Bu malın, yarısını sen al!’ dedi. Hz. Meryem, ‘Ben, bunun için, yaratılmadım!’ dedi. Çiftlik ağası, ‘Öyle ise onu alıp oğluna ver!’ dedi. Hz. Meryem, ‘O, hal ve şan yönünden benden daha büyüktür!’ dedi. O zaman, İsa (as), on iki yaşındaydı.” Bkz. Köksal, *Peygamberler Tarihi*, 2: 313-314.

¹³³ Luka 2/5-7.

¹³⁴ el-Meryem 19/22-23.

¹³⁵ Luka 2/9-15.

anlatılmaktadır.¹³⁶ Kur’an’da da İsa’nın doğumu esnasında alt tarafından bir su kaynağının yaratıldığı, kuruyan hurma ağacının taze ve olgun meyveler verdiği tarzında bir kısım mucizelerin meydana geldiği nakledilmektedir. Hülasa Hz. İsa’nın Meryem’den mucizevî bir biçimde babasız olarak doğduğu ve doğumu esnasında hem Yeni Ahit’te hem de Kur’an’da bir kısım mucizelerin meydana geldiği zikredilmekte fakat zikredilen bu mucizelerin birbirinden farklı olduğu ve benzeşmedikleri görülmektedir.

6.a. İsa’nın Doğumu Sonrası Meydana Gelen Hadiseler

İsa’nın doğumu sonrası meydana gelen hadiseler, Yeni Ahit’in Matta ve Luka İncilleri’nde anlatılmaktadır. Matta İncili’nde doğum sonrası ile ilgili olarak verilen bilgilere göre Yusuf’un doğan çocuğun ismini İsa koyduğu¹³⁷ rabbin bir meleğinin Yusuf’a rüyada görünerek, “Çocukla annesini alarak, Mısır’a kaçmasını kendisine haber verinceye dek orada kalmasını çünkü Hirodes’in öldürmek için çocuğu bulmak isteyeceğini söyler. Bunun üzerine Yusuf, çocukla annesini alıp Mısır’a doğru yola çıkar.¹³⁸ Hirodes’in ölümüne kadar Mısır’da kalan Yusuf’a yeniden rabbin bir meleği rüyada görünerek çocukla annesini alarak İsrail’e geri dönmesini bildirir. Bunun üzerine Yusuf’un, Meryem ve İsa’yı alarak İsrail’e döndüğü ve Nasıra kentine yerleştiği anlatılır.¹³⁹ İsa’nın doğumu sonrası meydana gelen olayları daha detaylı bir şekilde ele alan Luka’ya göre ise İsa’nın doğumundan sonraki sekizinci gün, sünnet etme zamanı¹⁴⁰ gelince, ona İsa adı verilir. Kırk günlük olunca Yusuf’la Meryem, Musa’nın şeriatına göre çocuğu rabbe adamak için Yerusolim’e götürürler. Çünkü rabbin Yasası’na göre ilk doğan her erkek çocuğun rabbe adanması gerekmektedir. Yerusolim’de doğru ve dindar olarak tanınan Şimon/Simon adında bir kişi

¹³⁶ Apokrif İnciller’den Yakup İncili’ne göre Meryem’in İsayı doğurduğu sırada tabiatın; gökyüzünün, havanın ve bütün canlıların; kuşların, koyunların, tekelerin ve insanların hareketsiz kaldıkları ve yeni doğan İsa’ya dokunan hasta Salome’nin iyileştiği şeklinde mucizeler anlatılmaktadır. Bkz. Yakup İncili 18/2; Sarıkçı, *Diğer İnciller (Apokrif İnciller)*, 133.

¹³⁷ Matta 1/25.

¹³⁸ Atâurrahim, Hz. Meryem’in, İsa ile birlikte Mısır’da Essenilerin bulunduğu bir cemaate katılmak üzere yola çıktığını, bu yolculukta Roma otoritesinden de Essenilerin yardımıyla kurtulduğunu, aslında bu yolculuğun da İsa’nın beşikte konuşması gibi bir mucize olduğunu ancak İnciller’in hiçbirinin bu konudan bahsetmediğini belirtmektedir. Bkz. Atâurrahim, *Bir İslam Peygamberi Hz. İsa*, 32.

¹³⁹ Matta 2/13-23.

¹⁴⁰ Kutsal kitapta sünnet kavramının birçok anlamda kullanıldığı görülmektedir. Buna göre Yasanın Tekrarı 30/6 pasajında Allah’ı yürekten sevmek, *yürekteki sünnet* olarak belirtilmekte, Yeni Ahit’in Romalılara Mektup bölümünün 2/28 pasajında *ruhta, yürekteki sünnet*, Koloselilere Mektup bölümünün 2/11 pasajında *günahlı benlikten soyunarak yapılan sünnet*, gibi farklı anlamlarda zikredilmesinin yanısıra Yaratılış bölümü 17/9’da “Aranızda her erkek sünnet olacaktır” ve Luka 2/27’de “İsa’nın sekizinci günde kutsal yasaya göre sünnet edildiği” ifadeleriyle gerçek anlamda; erkeklik uzvunun bıçakla sünnet edilmesi şeklinde nakledilmektedir. Yahudilikte yukarıda zikrettiğimiz ayet bağlamında her erkeğin 8 günlük iken sünnet edilmesi geleneği günümüzde de devam etmektedir. Ancak Hıristiyanlıkta ise İsa’nın kendisini çarmıhta feda etmesiyle sünnetin gerekli olmadığı Pavlus’un Galatyalılara Mektup’unun 5/11 pasajında açık bir şekilde ifade edilmektedir. Ayrıca Petrus’un “Tövbe edin, her biriniz İsa Mesih’in adıyla vaftiz olsun. Böylece günahlarınız bağışlanacak ve kutsal ruh armağanını alacaksınız!” ifadelerinden yola çıkan günümüz Hıristiyanlık’ında sünnetin yerine vaftiz uygulamasına geçildiği anlaşılmaktadır. Bkz. Elçilerin İşleri 2/38; Ayrıca bkz. 22/16.

yaşamaktadır. Şimon, kutsal rûhun yönlendirmesiyle tapınağa gelir. Yusuf ile Meryem İsa’yı tapınakta Şimon’a getirince Şimon O’nu kucağına alır, Tanrı’yı överek şöyle der: ‘Ey Rab-bim, verdiğin sözü tuttun; Artık ben, kulun huzur içinde ölebirim.’ Şimon onları kutsayıp çocuğun annesi Meryem’e ‘Bu çocuk, İsrail’de birçok kişinin düşmesine ya da yükselmesi-ne yol açmak ve aleyhinde konuşulacak bir belirti olmak üzere belirlenmiştir. Senin kalbine de adeta bir kılıç saplanacak. Bütün bunlar, birçoklarının yüreğindeki düşüncelerin açığa çıkması için olacak.’ der. Daha sonra Meryem’le Yusuf, İsa’yı alarak Nasıra’ya dönerler.¹⁴¹

Kur’an’a göre doğum sonrası meydana gelen olaylar ise şöyle nakledilir: Mer-yem doğumunu yaptıktan sonra kucağında çocuğu ile halkının yanına gelince kendisine “Ey Meryem gerçekten çirkin bir iş yaptın. Baban kötü bir adam, annen de iffetsiz değildi!¹⁴² şeklinde kendisine iftira atılınca¹⁴³ Meryem çocuğu işaret eder. İnsanlar, ‘Biz beşik-teki çocukla nasıl konuşuruz’ deyince onlara çocuk cevap vererek ‘Ben Allah’ın kuluyum; o bana kitap verdi ve beni peygamber yaptı. Nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı ve bana yaşadığım sürece namazı ve zekâtı emretti. Beni anama saygılı kıldı. Beni azgın bir zorba kılmadı. Doğduğum gün, öleceğim gün ve diriltileceğim gün bana selâm (esenlik verilmiştir)’dediği¹⁴⁴ anlatılmaktadır. İsa’nın konuştuğu ile ilgili bu ayetlerin tefsirin-de zikredilen rivayetlere göre İsa’nın bu konuşması üzerine bazı kimselerin Meryem ve İsa’nın dediğini kabul ettiği, bazılarının ise bunun bir sihir olduğunu söyleyerek inkâr ettiği belirtilmektedir.¹⁴⁵

Yeni Ahit’te İsa’nın doğumu sonrası meydana gelen hadiseler hakkında anlatılan bilgilerden sadece doğan çocuğun isminin İsa konulduğu¹⁴⁶ bilgisi, Kur’an’da zikredilen¹⁴⁷ bilgi ile örtüşmekte diğer verilen bilgiler ise Kur’an’da bulunmamaktadır. Örneğin: Matta İncili’nde Yusuf’un Meryem’i eş olarak aldığı ve doğan çocuğun adını İsa koyduğunun¹⁴⁸ anlatıldığı, Luka İncili’nde geçen “İlk çocuğunu doğurdu”¹⁴⁹ ifadelerinden Hz. Meryem’in İsa’yı doğurduktan sonra Yusuf ile evliliğini devam ettirdiği ve Hz. İsa’dan sonra başka çocuklarının da olma olasılığını göstermektedir.¹⁵⁰ Nitekim Matta’da Yakup, Yusuf, Simun ve Yahuda’nın İsa’nın erkek kardeşleri oldukları ve kız kardeşlerinin de olduğunun anlatıldığı pasajlarda¹⁵¹ açıkça belirtilmektedir.¹⁵² Renan ise İsa’nın erkek ve kız

¹⁴¹ Luka 2/21-39.

¹⁴² el-Meryem 19/27-28.

¹⁴³ en-Nisâ 4/156.

¹⁴⁴ el-Meryem 19/29-33.

¹⁴⁵ Ziya Kazıcı, *Kur’ân’ı Kerim ve Garp Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık*, (İstanbul: Osmanbey Matbaası, 1971), 135

¹⁴⁶ Matta 1/25.

¹⁴⁷ el-Âl-i İmrân 3/45.

¹⁴⁸ Matta 1/24-25.

¹⁴⁹ Luka 2/7.

¹⁵⁰ Geniş bilgi için bkz. Ahmet Bedir, “Kur’an ve İncillere Göre, Hz. İsa’nın Var Olduğu İleri Sürülen Kardeşleri Meselesi”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4/5 (1998): 127.

¹⁵¹ Matta 13/55/56; Markos 6/3; Yuhanna 2/12; 7/3.

¹⁵² Matta 12/47.

kardeşlerinin olduğu ve İsa'nın kardeşlerinin en büyüğü olduğunun sanıldığını ancak İnciller'de isimleri zikredilen bu dört kardeşin aslında onun teyzesi oğulları olduğunu belirtmektedir.¹⁵³ Öte yandan bazı araştırmacılar, Hz. Meryem'in ölünceye kadar bakireliğini koruduğu ve Hz. İsa'nın gerçek kardeşi olmadığını¹⁵⁴ ilgili pasajlarda geçen kardeşlerin Yusuf'un önceki evliliğinden olduğunu iddia etmişlerdir. Fakat Yeni Ahit'te Yusuf'un Meryem'le ve İsa'yla Mısır'a giderken yollarında bu çocuklardan bahsedilmemesi ve Yusuf'un Meryem'le evliliğinden önce bir evlilik yaptığı konusunda herhangi bir bilgi verilmemesi, ismi zikredilen bu kardeşlerin Yusuf'un diğer evliliğinden olan çocukları olduğu iddiasını çürütmektedir. Yeni Ahit'te Meryem'in Yusuf'la evlenmesi, İsa'nın dışında başka çocuklarının olma ihtimalinin olduğu ile ilgili verilen bu bilgiler, Kur'an'da bulunmamaktadır ve Kur'an'la uyuşmamaktadır. Öte yandan Kur'an'da İsa'nın bebekken konuşması¹⁵⁵ hakkında zikredilen bilgi hakkında Yeni Ahit'te ve Apokrif İnciller'de herhangi bir bilgi bulunmamakta bu konuda da Yeni Ahit ile Kur'an arasında bir bilgi birliği olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak Yeni Ahit'te Meryem'in doğumunu yaptıktan sonra Yusuf'a kutsal ruhun bildirmesiyle Meryem'i ve İsa'yı alarak Mısır'a gittiklerinin anlatıldığı bilgi, Kur'an'da "Onları düz ve akarsulu bir tepede barındırdık".¹⁵⁶ ayetinde verilen bilgi-ye istinaden müfessirler tarafından yapılan yorumlar doğrultusunda Meryem'in İsa'yla birlikte Mısır'a gittikleri yönündeki bilgiyle örtüştüğü düşünülmektedir.

6. b. İsa'nın Doğum Tarihi

İsa'nın doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Hatta İsa döneminde yaşayan gerek Yahudi gerekse müşrik olan müelliflerden hiçbiri bu konuda bir bilgi vermemektedir. Örneğin İsa hakkında en eski bilgi kaynağı olabilecek Yahudi tarihçi Josepheus Filavius'un (M.37-91), *Yahudilerin Kadim Medeniyeti* isimli tarih kitabında herhangi bir bilginin verilmemesi ve İsa'nın çağdaşı olan Justus'un yazdığı *Yahudilerin Muharebeleri ve Agrippaya Kadar Yahudi Hükümdarlarının Tarihi* isimli her iki eserinde de İsa'dan bahsedilmemesi İsa ile ilgili bilgilerin ne kadar kısıtlı olduğu konusunda bizlere önemli bir fikir vermektedir.¹⁵⁷ Bu hususta bilgi vermeye çalışan Hıristiyan teologlar ise İsa'nın doğum tarihi hakkında net olmayan tahmini bilgiler vermekte, Hz. İsa'nın doğum tarihinin Miladî çağın başlangıcından altı yıl kadar önce olduğunu belirtmektedirler.¹⁵⁸ İsa'nın doğum tarihi hakkında bizzat en önemli bilgiyi veren Yeni Ahit aslında kendi içinde bir çelişkiye düşmektedir. Bu İnciller'den Luka'ya göre İsa milattan sonra 6 yıllarında yapılan bir

¹⁵³ Renan, *İsa'nın Hayatı*, 5.

¹⁵⁴ Sönmez, "İnciller ve Kur'an Işığında Hz. İsa", 141.

¹⁵⁵ el-Âl-i İmrân 3/46; el-Mâide 5/110.

¹⁵⁶ el-Muminûn 23/50.

¹⁵⁷ Geniş bilgi için bkz. Ali Erbaş, *Hıristiyanlıkta İbadet*, (İstanbul: Ayışığı Kitapları, Bayrak Matbaası, 2003), 30-31.

¹⁵⁸ Bkz. Tümer, *Hıristiyanlıkta ve İslam'da Hz. Meryem*, 69-70.

nüfus sayımında doğmuştur.¹⁵⁹ Ancak Matta’ya göre ise İsa’nın doğumu milattan önce 4 yıllarında Hirodes’in döneminde olmuştur.¹⁶⁰ Çünkü Hirodes¹⁶¹ milattan önce 4 yılında ölmüştür. Vincent Taylor’a göre doğum tarihi milattan önce sekizlere kadar götürülebilir. Çünkü İsa’nın doğum haberi üzerine Beytullehem’de yeni doğan bütün çocukların öldürülmesine Hirodes karar verdiğine göre, doğum olayı Hirodes’in ölümünden önce olmuş olmalıydı.¹⁶² 19. Yüzyılın en önemli filozof ve dinler tarihçilerinden biri olan Renan (1823-1892), İsa’nın hayatı isimli eserinde Hz. İsa’nın doğum tarihinin iyice bilinmediğini, Augustos devrinde Roma’nın 750. senesine doğru ve muhtemelen milattan birkaç sene önce vuku bulduğunu belirtmektedir.¹⁶³ Bazı yazarlar bu tarihi milattan 10 yıl öncesine kadar götürür. Bu konudaki farklılıkların Ortaçağ’da yaşamış bir Hıristiyan keşişin düzenlediği takvimden kaynaklandığı ileri sürülmektedir.¹⁶⁴ İsa’nın sadece doğduğu yıl değil, doğduğu ay ve gün konusunda da ihtilaflar bulunmaktadır. İsa’nın 25 Aralık’ta doğduğunu kabul eden batı kiliseleri, bu günü doğum günü olarak ilk defa IV. yüzyılda kutlamaya başlamışlardır. “Hippolyte, III. yüzyılın başında güneş ilâhı Mithra’nın bayramı olan 25 Aralık’ı doğum günü kabul ederken İskenderiyeli Clement ise 19 Nisan’ı, diğerleri ise 18 Nisan’ı, 29 Mayıs’ı veya 28 Mart’ı ileri sürmüşlerdir. Doğu ve Ermeni kiliselerinde ise 6 Ocak kabul edilmektedir.”¹⁶⁵

Yukarıda Yeni Ahit’ten naklettiğimiz pasajlarda İsa’nın doğum tarihi ile ilgili verilen bilgiler Kur’ân’da bulunmamaktadır. Kur’ân’da genel olarak zikredilen ve anlatılan olayların meydana geldiği yer ve zaman hakkında detaylı bir bilgi verilmemektedir. Çünkü Kur’ân bir tarih, coğrafya veya bir bilim kitabı değildir. Binanenaleyh İsa’nın doğum tarihi hakkında da herhangi bir bilgi verilmeyerek dikkatlerin bu noktalara takılması önlenmekte, onun yaşadığı hadiselerden ders ve ibret alınmasının hedeflendiği düşünülmektedir.

6. c. İsa’nın Doğduğu Yer

¹⁵⁹ Luka 2/1-7.

¹⁶⁰ Matta 2/3.

¹⁶¹ İnciller’de verilen bilgiye göre İsa, Kral Hirodes günlerinde Beytlehem’de doğmuştur. Hirodes’in İsa’yı öldürme planı üzerine meleğin uyarısıyla Yûsuf, İsa’yı Mısır’a götürmüş ve Hirodes’in ölümünden sonra geri dönmüşlerdir. Tarihçi Josephus’a göre Hirodes otuz yedi yıl hüküm sürmüş, milâttan önce 4 yılında Paskalya’dan evvel, ay tutulmasından sonra ölmüştür. Astronomik hesaplar, ay tutulmasının Roma takvimine göre 750 yılının 12-13 Mart gecesi vuku bulduğunu göstermektedir. Bkz. Harman, “Hristiyanlık”, 22: 466.

¹⁶² Atâurrahîm, *Bir İslam Peygamberi Hz. İsa*, 23.

¹⁶³ Renan, *İsa’nın Hayatı*, 4.

¹⁶⁴ Erbaş, *Hristiyanlıkta İbadet*, 29.

¹⁶⁵ Harman, “İsa”, 22: 466.

Yeni Ahit’in Matta,¹⁶⁶ Markos,¹⁶⁷ Luka¹⁶⁸ ve Yuhanna İncilleri’nde¹⁶⁹ İsa’dan bahsedilirken *Nasıralı İsa* diye takdim edilmektedir. İncil’de geçen bu ifadeler doğrultusunda Renan da İsa’nın Nasıra’da doğduğunu belirtmektedir.¹⁷⁰ Matta ve Luka İncilleri’nde diğer iki İncil’de (Markos ve Yuhanna) bulunmayan farklı bir bilgi verilerek İsa’nın Yahudiye’de Davud’un şehri olan Beytlehem’de doğduğu belirtilmektedir.¹⁷¹ Markos ve Yuhanna ise İsa’nın nerede doğduğu ile ilgili bir bilgi vermemektedir. İsa’nın dünyaya gelmeden önce annesi Meryem’in Nâsıra’da ikamet etmesinden¹⁷², Mısır dönüşünde de yine Nâsıra’ya yerleşmesinden¹⁷³ ve İsa’nın otuz yıl boyunca burada yaşamasından ötürü İsa’ya Nasıralı denildiği¹⁷⁴ düşünülmektedir. Kur’an’da ise İsa’nın doğduğu yerin ismi verilmemekte, sadece *مَكَانًا قَصِيًّا* Meryem’in *ailesinden uzak bir yere gittiği*¹⁷⁵ bilgisi verilmektedir. İbn Kesîr ve Beğavî, bu ayetin tefsirinde bu uzak yerin Beytlehem olduğunu İsa’nın Beytlehem’de doğduğunu belirtmektedirler.¹⁷⁶

SONUÇ

Yahudiler tarafından peygamberliği inkâr edilen, Hıristiyanlar tarafından aşırı övülen ve kendisine uluhiyyet isnad edilen İsa’nın (as) konumu, İslam Dini’nde ve Kur’an’da netliğe kavuşmuştur. Kur’an’a göre o, cismanî, beşerî sıfatlara hâiz; yiyen, içen, uyuyan, yok iken var olmuş, önce çocuk sonra genç olmuş ve Allah’ın katına yükseltmiştir. O, ne bir Tanrı, ne “Tanrı’nın oğlu”dur (İbnullah); ne de üçün üçüncüsüdür. O, babasız olarak dünyaya gelmiştir. Meryem’in oğludur ve sadece bir peygamberdir. Ancak diğer peygamberlerden farklı bir takım özellikler taşıyan *ulu’l-Azm* olan peygamberlerdendir. Ayrıca İsa’nın annesi ilahi ilhama mazhar olan tertemiz, seçilmiş, âlemlerin kadınlarına üstün kılınan bir kadındır. İsa, babasız doğan bir çocuktur ve daha beşikte iken konuşmuştur. Hz. İsa’nın babasız olarak dünyaya gelmesi,¹⁷⁷ peygamber olarak çok sayıda mucize göstermesi ve Yeni Ahit’te merhametli yaratıcı manasına gelen “eb” (baba) kelimesi “vâlid” (gerçek baba) manasına tevîl edilerek İsa’nın insanüstü tanrı oğlu tanrı olduğu

¹⁶⁶ Matta 13/54-57.

¹⁶⁷ Markos 6/1-4.

¹⁶⁸ Luka 4/16-24.

¹⁶⁹ Yuhanna 1/45.

¹⁷⁰ Renan, *İsa’nın Hayatı*, 160.

¹⁷¹ Matta 2/1-2; Luka 2/4.

¹⁷² Luka 1/26-27.

¹⁷³ Matta 2/23.

¹⁷⁴ Bkz. Harman, “İsa”, 22: 466.

¹⁷⁵ el-Meryem 19/22.

¹⁷⁶ İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’an’i’l-Azîm*, 5: 223; Beğavî, İbni Abbas’tan gelen rivayete göre Meryem’in, hamile kaldığını anlayınca mabetten ayrılarak gittiği yerin Beytlehem’in en son vadisi olduğunu, kavminin kendisinin babasız bir çocuk doğurmasından dolayı ayıplamalarından korktuğu için oraya gittiğini belirtmektedir. Bkz. Beğavî, *Tefsîru’l-Beğavî Meâlimu’t-tenzil*, 5: 224.

¹⁷⁷ Karaman, vd., *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 1: 572.

inancının yerleşmesine¹⁷⁸ sebep olmuştur. Yeni Ahit’te İsa hakkında kullanılan “tanrı”, “oğul” ve “baba tanrı” inancı Kur’an’da reddedilmektedir. Kur’an’da geçen ayetlerden de açıkça anlaşılacağı üzere İsa’nın da Allah’a kulluk/ibadet etmekten çekinmeyeceği anlatılmakta, teslis inancından vazgeçilmesi gerektiği belirtilmektedir.¹⁷⁹ Kur’an’da İsa’nın babasız olarak dünyaya gelmesi ile ilgili verilen bilgilerle hem babasız hem de annesiz olarak topraktan yaratılan Âdem (as) arasında bir benzerlik kurularak¹⁸⁰ her varlığın Allah’ın kulu ve yarattığı olduğu; İsa’nın da Allah’ın bir kulu olduğu ispat edilmektedir. Nitekim Âdem (as) ile İsa (as) arasında yaratılış yönünden bir benzerlik bulunmakla birlikte söz konusu olan ayetten de anlaşılacağı üzere Âdem’in ne babası ne de annesi bulunmaktadır. Buna rağmen Âdem (as), ne Allah’tır ne de Allah’ın oğludur. Oysa İsa’nın bir annesi vardır. Bu durumda İsa’nın yaratılmış¹⁸¹ olması daha makul olacaktır. Allah, annesiz ve babasız dünyaya gelen Âdem’in yaratıcısı olduğu gibi babasız olarak dünyaya gelen İsa’nın da yaratıcısıdır. Kur’an’a göre Hz. Âdem’in doğumu, bir anne ve babadan olmadığı için en büyük mucizedir. Madem ki Havva annesiz doğdu, o halde onun doğumu Hz. İsa’nın doğumundan daha büyük bir mucizedir.¹⁸² Böyle olmasına rağmen insanlık tarihi boyunca ne Havva’ya ne de Âdem’e (as) uluhiyyetle ilgili bir vasif isnad edilmiştir. İşte bu noktada Kur’an, İsa’nın Hz. Meryem’den babasız olarak doğduğunu¹⁸³ ve onu öldürmediklerini belirterek Hıristiyanların bu konudaki yanlış itikatlarını düzeltmeyi hedeflemiştir.¹⁸⁴

Bu çalışmamızda Yeni Ahit’te İsa’nın doğum öncesi, doğumu ve doğum sonrası yaşanan hadiseler hakkında verilen bilgilerin birçok noktada Kur’an’da verilen bilgilerle örtüştüğü kanaatine ulaştık. Buna göre Yeni Ahit’te İsa’nın *Mesih, Tanrı’nın kulu, Tanrı’nın sözü, peygamber* ve *insanoğlu* şeklindeki zikredilen vasıfları hakkında verilen bilgilerin Kur’an’da verilen bilgilerle örtüştüğü görülmektedir. Ancak Yeni Ahit’te *rab, kurtarıcı, Tanrı’nın oğlu, Nasıralı İsa, Tanrı kuzusu, kral, Yusuf oğlu, Davud oğlu* şeklindeki sıfatları Kur’an’da bulunmamaktadır. Aynı zamanda Kur’an’da zikredilen *müeyyed, rûhullah, ve-cîh, sâlih, mübeşşir, münebbi, musaddık, âyet, merfû, temizlenmiş, göz aydınlığı, mübarek, ilim veya âlem* ve *rahmet* şeklinde zikredilen sıfatları da Yeni Ahit’te bulunmamaktadır.

İsa’nın şeceresi hakkında Yeni Ahit’in Matta bölümünde verilen 26 isim ve Luka’da verilen 41 isimden sadece Meryem’in, İsa’nın annesi olduğu bilgisi Kur’an’la örtüşmekte diğer isimler ise Kur’an’da bulunmamaktadır.

¹⁷⁸ Cemal Sofuoğlu, *Kur’an’ı Kerim’e ve Hadislere Göre Hz. İsa ve Hıristiyanlık*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2000), 54.

¹⁷⁹ en-Nisâ 4/171-172.

¹⁸⁰ “Allah nezdinde İsa’nın durumu Âdem’in durumu gibidir. Onu topraktan var etti; sonra ona “ol” dedi ve oluverdi.” Bkz. Âl-i İmrân 3/59.

¹⁸¹ el-Âl-i İmrân 3/51.

¹⁸² Atâurrahîm, *Bir İslam Peygamberi Hz. İsa*, 26.

¹⁸³ el-Âl-i İmrân 3/45-46; Meryem 19/16-35.

¹⁸⁴ en-Nisâ 4/157.

Yeni Ahit’te Meryem’in Zekeriyya’nın hanımı Elizabet’in kızkardeşinin çocuğu oldu-ğu hakkında verilen bilgi, ilgili Kur’an ayetleriyle uyum sağlamaktadır. Ancak Yeni Ahit’te Meryem’in doğumu, babası ve annesi ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemektedir. Ayrıca Kur’an’da Meryem’in babasının isminin İmrân olduğu ve annesi hakkında verilen bilgiler ve Meryem’in dünyaya gelmezden önce annesi tarafından mescide adanması, Meryem’in bakımını yapılan kura çekimi sonunda Zekeriyya’nın üstlendiği, rabbi tarafından rızıklandığı ve itaat edenlerden olduğu gibi bilgiler de Yeni Ahit’te bulunmamaktadır.

Yeni Ahit’te Cebrâil’in Meryem’e gelerek hamile kalacağını ve doğuracağı çocuğun ismini İsa koyması gerektiğinin bildirildiği pasajlarda Cebrâil ile karşılıklı zikredilen diyaloglarında; “Ben erkeğe varmadan nasıl çocuğum olur? dediğini meleğin de buna istinaden verdiği cevapta “Tanrı’nın yapamayacağı hiçbir şey yoktur!” ifadeleri ile Kur’an’da verilen bilgiler arasında bir paralellik olduğu görülmektedir.

Yeni Ahit’te Meryem’in Yusuf’la nişanlanması, evlenmesi ve İsa’nın kardeşleri hakkında zikredilen bilgiler ile İsa’nın doğum tarihi ile ilgili verilen bilgiler Kur’an’da bulunmamaktadır. Bununla birlikte Kur’an’da doğum sonrası İsa’nın bebekken konuşması hakkındaki bilgi de Yeni Ahit’te bulunmamaktadır.

Yeni Ahitte İsa’nın doğum yeri olarak verilen Beytlehem bilgisi Kur’an’da Meryem’in uzak bir yerde doğumunu yaptığı yer (Beytlehem) bilgisi ile uyum sağladığı ve İsa’nın doğumu sonrası Yusuf’un Meryem ile İsa’yı yanına alarak Mısır’a gitmesi hakkında verilen bilgilerin Kur’an’daki ilgili ayet bağlamındaki bilgiler ile örtüştüğü düşünülmektedir.

Mukayeseli olarak yaptığımız bu çalışma, Yeni Ahit ile ilgili yapılacak her türlü araştırmanın Kur’an’ı Kerim’deki bilgilere yer vermeden yapılması durumunda çok büyük eksiklikler içereceği kanaatine ulaşmamızı sağladı. Çünkü ilahi kitapların sonuncusu olan Kur’an, Hz. İsa’nın yaşamını, öğretilerini ve peygamber olarak fonksiyonunu bilmemizde bir mihenk taşı mesabesinde en doğru bilgi kaynağıdır.

KAYNAKÇA

Abdulkakī, Muhammed Fu’ād. *el-Mu’cemü’l-müfehres li elfâzi’l-Kur’âni’l-Kerîm*. Kahire-Beyrut: y.y., 1364/1945.

Adam, Baki. *Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Kur’an’ın Tartışmalı Konuları*. 1. Baskı. İstanbul: Pınar Yayınları, 2011.

Atâurrahîm, Muhammed. *Bir İslam Peygamberi Hz. İsa*. İstanbul: İnsan Yayınları, 1985.

Ateş, Bünyamin. *Peygamberler Tarihi*. Ankara: Yeni Asya Yayınları, 1990.

Bedir, Ahmet. “Kur’an ve İncillere Göre, Hz. İsa’nın Var Olduğu İleri Sürülen Kardeşleri Meselesi”. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 4/5 (1998): 124-131.

Beğavî, Muhyi’s-Sünne Ebî Muhammed El-Hüseyn İbn Mes’ûd. *Tefsîru’l-Beğavî Meâlimu’t-tenzîl*. Tahric ve thk. Muhammed Abdullah Nemir-Osman Cuma Humeyriyye - Süleymân Müslim el-Harş. Riyâd: Dâru Tayyib, h. 1409.

Dâvûd, Abdulehad. *İncil ve Salîb*. Neşr. Kudret Büyükcoşkun. İstanbul: İnkılab Yayınları, 1999.

Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur’an Dili*. 3. Baskı. İstanbul: Eser Neşriyat, 1979.

Erbaş, Ali, *Hıristiyanlıkta İbadet*. İstanbul: Ayışığı Kitapları, Bayrak Matbaası, 2003.

Fîrûzâbâdî, Mecdu’d-Dîn Muhammed b. Ya’kûb. *el-Kâmûsu’l-Muhît*. 3. Baskı. Mısır: Umeyriyye matbaasının h.1302 tarihli 3. Baskı nüshası, 1400/1980.

Harman, Ömer Faruk. “Hristiyanlık”. *DİA*. 22: 465-472. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

İbn Kesîr, Ebu’l-Fida İsmail İbnü Ömer. *Tefsîru’l-Kur’an’i’l-Azîm*. thk. Sami İbnu Muhammed. 2. Baskı. Riyad: Dâru Tayyibe, 1420/1999.

İbn Manzûr, Ebû’l-Fadl Muhammed b. Mükerrerem. *Lisanü’l-Arab*. Kahire: Dâru’l-Meârif, h.1119.

İncil, Müjde. *İncil’in Çağdaş Türkçe Çevirisi*. İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 2014.

İncil, Müjde. *İncil’in Çağdaş Türkçe Çevirisi*. İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 1991.

İsfehânî, Ebu’l-Kasım Hüseyin İbn Muhammed el-Ma’rûf bî’r-Râğîb. *el-Müfredât fi garîbi’l-Kur’an*. thk. Muhammed Seyyid Geylânî. Kahire: Dâru’l-Meymeniyeye, h. 1324.

İslam, Hasan Hüseyin. “Yeni Ahit’te ve Kur’an’da Kutsal Rûh Kavramı”. *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7/13 (Ocak 2020): 86-114.

Karaman, Hayreddin vd., *Kur’ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*. 2. Baskı, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2008.

Kazıcı, Ziya. *Kur’ân’ı Kerim ve Garp Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık*. İstanbul: Osmanbey Matbaası, 1971.

Khalıd, Tarıf. *Müslüman Hazreti İsa*. Çev. Sevdâ Ayar, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2003.

Köksal, M. Asım. *Peygamberler Tarihi*. 18. Baskı, İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

Kuzgun, Şaban. *Dört İncil’in Yazılması Derlenmesi Muhtevası Farklılıkları ve Çelişkileri*. İstanbul: Berakat Yayınevi, 1991.

Râzî, Fahrüddîn. *Tefsîru’l-Fahri’Râzî el-müştehiru bi’t-tefsîri’l-kebîr ve mefâtîhi’l-gayb*. 1. Baskı, Lübnan/Beyrut: Dâru’l-Fikr, 1401/1981.

Renan, Ernest. *İsa’nın Hayatı*. Trc. Ziya İshan. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1945.

Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü’t-Tefâsîr*. 4. Baskı, Beyrut: Dâru’l-Kur’an’i’l-Kerîm, 1402/1981.

Sarıkcıoğlu, Ekrem. *Diğer İnciller (Apokrif İnciller)*. 2. Baskı, Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları, 2009.

Sayar, Süleyman. Prof Dr. Günay Tümer’e Göre “Hıristiyanlık’ta ve İslam’da Hz. Meryem”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 7:7 (1998), 399-408.

Sırma, İhsan Süreyya. *İslamiyet ve Hıristiyanlık*. 2. Baskı. İstanbul: Beyan Yayınları, 1984.

Sofuoğlu, Cemal. *Kur’an’ı Kerim’e ve Hadislere Göre Hz. İsa ve Hıristiyanlık*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2000.

Sönmez, Zekiye. “İnciller ve Kur’an Işığında Hz. İsa”. *Dinler Tarihi Derneği Yayınları*, 3 (Haziran 2002): 137-166.

Taşpınar, İsmail. *Hacı Abdullah Petrici’nin Hıristiyanlık Eleştirisi*. İstanbul: M.Ü.İ.F. Vakfı Yayınları, Seçil Ofset Matbaacılık, 2014.

Tümer, Günay. *Hıristiyanlıkta ve İslam’da Hz. Meryem*. Ankara: TDV Yayınları, 1996.

Yitik, Ali İhsan. “Hz. Meryem ve Efes-Meryemana Evi”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5 (2000): 55-70.

Zemahşeri, Ebu’l-Kâsım Mahmûd İbnu Ömer. *el-Keşşâf hakâiku kavâmidî’t-tenzîl ve uyûni’l-ekâvîli fi vucûhi’t-te’vîl*. thk. Adil Ahmed Mevcûd - Ali Muhammed Muavvid. 6 Cilt. Riyad: Mektebetü’l-Ubeykân, 1418/1998.